

Sv. Bernard z Clairvaux
**TRAKTÁT O SEDMI STUPNÍCH
POKORY A PÝCHY**

Doplněk: Oprava - uvedení na správnou míru

V této krátké stati jsem k podpoře a zdůraznění myšlenkového pochodu uvedl citát z evangelia, v němž Pán říká že on sám nezná den posledního soudu. Bezděky jsem k tomu ještě něco přidal, co v evangeliu není napsáno, jak jsem později zjistil. Neboť zatímco toto místo zní pouze: „O onom dni...neví...ani Syn“ (Mk 13,2) jsem já, poněvadž jsem si nepamatoval přesné slovní znění, nýbrž jen smysl, víc se pomýlil, než jsem měl v úmyslu a napsal jsem: „dokonce ani sám Syn člověka ho nezná.“ Vycházej z toho, snažil jsem se ve svých celých následujících vývodech dokázat jako pravdivé to, co jsem neuvedl přesně. Tento svůj omyl jsem však zpozoroval mnohem později, když už knížečka mnou byla vydána a mnohokrát opsána. A jelikož jsem chybu, rozšířenou již v tolika exemplářích nemohl vysledovat, považoval jsem za nutné utéci se k doznání. Také na jiném místě jsem o serafínech zastával názor, který jsem nikde neslyšel ani nečetl. Můj čtenář ať si na tomto místě laskavě všimne, že jsem tam říkal ke zmírnění: „domnívám se.“, to znamená, že jsem to, co jsem z Písma nemohl doložit jako jisté, chtěl aby se považovalo za domněnku. Také sám název „O

stupních pokory“ možná narazí, protože budí zdání, že se nerozlišují a nepopisují stupně pokory, nýbrž spíše pýchy. To se však stane pouze těm, kteří málo chápou smysl názvu, který jsem se na konci díla pokusil stručně vyložit.

Předmluva

Prosil's mě bratře Gottfriede, abych ti v podrobném pojednání uvedl to, co jsem přednášel o stupních pokory v kruhu spolubratří. Chtěl jsem tvou prosbu splnit důstojným způsobem, jak se to patří, obávám se však, že to nedovedu. Pamětliv rady v evangeliu doznávám: neodvažoval jsem se dříve začít, dokud jsem neusedl a nespočítal, zda mé síly k provedení tohoto úkolu vůbec stačí. Potom však láska zahnala strach, který mě skličoval, že budu posmíván kvůli dílu nedovedenému k dokonalosti a mezitím se vplížila jiná obava z opačného směru. Začal jsem se mnohem víc obávat nebezpečí, které by s sebou mohla přinést sláva, kdybych dílo dovedl k dokonalosti, než ostudy, kdybych byl selhal. Tak jsem stál mezi touto obavou a láskou jako na rozcestí a byl jsem dlouho nerozhodný, kterou z těchto cest bych se měl bezpečně vydat. Kdybych s užitkem mluvil o pokoře, obával jsem se, že bych se nejevil jako pokorný nebo naopak, kdybych pokorně mlčel, projevil bych se jako neužitečný. Jelikož se mi žádná z cest nejevila jako bezpečná, ale jednou jsem se dát musel, dal jsem přednost tomu, podělit se

s tebou o plody mého proslovu, než abych sám hledal jistotu v přístavu mlčení: na jednu stranu mám pevnou důvěru, že by mě tvé modlitby ochránily před pýchou, kdybych snad řekl něco, co by našlo u tebe příznivý ohlas, kdybych však na druhé straně nedokázal nic, co by zasloužilo tvou pozornost - a to mi připadá pravděpodobnější - nemohu být pyšný na nic.

S jakým užitekem je třeba vystupovat po stupních pokory.

I.část

§1. Než budu mluvit o stupních pokory, které nám ukazuje sv. Benedikt ne proto abychom je počítali, nýbrž abychom po nich stoupali vzhůru, ukáží nejprve, podaří-li se mi to, kam musíme po oněch stupních dospět, aby námaha výstupu tolik nezatěžovala, uslyšíme-li o plodech dosaženého cíle. Pán nám tedy staví před oči námahu cesty a odměnu za ni, když nám říká: „Já jsem cesta, pravda a život“ (Jan 14,6). Jako cestu jmenuje pokoru, která vede k pravdě. Jiná věc je námaha, jiná plod této námahy. „Odkud mám vědět“, ptáš se, „že tam mluvil o pokoře, když říká jen docela přirozeně, já jsem „Cesta“?“ Poslouchej pozorněji: „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce“ (Mt 11,29). On sám se tedy dává za příklad pokory, za vzor mírnosti. Jestliže ho napodobuješ, nebudeš chodit v temnotě, nýbrž budeš mít světlo života. Co je světlo života

jiného než pravda, která osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět a ukazuje mu, kde je pravý život? Když tedy řekl: „Já jsem cesta a pravda“, přidal ještě: „a život“, jakoby tím chtěl říct, „Já jsem cesta, která vede k pravdě, já jsem pravda, která slibuje život, já jsem život, který dávám.“ On říká: „Život věčný je v tom, když poznají tebe, jediného a pravého Boha a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17,3). Nebo tak, jako kdybys řekl: „Vidím cestu, to znamená pokoru.“ Toužím po plodu, to jest pravda. Ale co když námaha cesty je tak velká, že nemohu dospět k žádanému plodu? On ti odpovídá: „Já jsem život, to znamená pokrm na cestu, který tě má na cestě udržovat“. On tedy volá k bloudícím, kteří cestu neznají: „Já jsem cesta“, k zoufalým a k těm, kteří nevěří: „Já jsem pravda“, avšak těm, kteří již stoupají vzhůru, ale umdlévají: „Já jsem život.“ Z uvedeného úseku evangelia je, jak věřím, dostatečně ukázáno, že poznání pravdy je plodem pokory. Všimni si ještě jiného místa: „Velebím tě Otče, Pane nebe i země, že jsi tyto věci“ - nepochybně tajemství pravdy - „skryl před moudrými a rozumnými“ - to znamená pyšnými - „a zjevil jsi je maličkým“ - to jest pokorným (Lk 10,21). I z toho je jasné, že pravda, která je skryta před pyšnými, se odhaluje pokorným.

§2. Pokoru můžeme definovat takto: pokora je ctnost, skrze níž se člověk v upřímném poznání sama sebe hodnotí jako nepatrný. Toto se ale hodí pro ty, kteří ve svém srdci jsou ochotni k výstupu a jsou ochotni

postupovat vpřed od ctnosti ke ctnosti, to znamená od stupně ke stupni, až dospějí k vrcholu pokory, z něhož jako ze Sionu t.j. jako ze strážní věže mohou uzříti pravdu. Neboť tak je psáno: „Zákonodárce udělí požehnání“ (Ž 83). Neboť ten, kdo dal zákon, dá i požehnání, to znamená, kdo přikázal pokoru, ten také povede k pravdě. Kdo však je tento zákonodárce ne-li dobrotivý a spravedlivý Pán, který bloudícímu na cestě dal Zákon (Ž 24,8). Na cestě přece bloudí ti, kteří pravdu opouštějí. Ale opustí snad pak i dobrotivého Pána? Jim tedy dobrotivý a spravedlivý Pán dává jako zákon cestu pokory, po níž se mají opět vrátit k poznání Pravdy. Protože je dobrotivý, dává příležitost dosáhnout opět spásy, ale protože je spravedlivý, nikoliv bez kázně zákona. Dobrotivý je proto, že nechce dopustit zničení, spravedlivý je, protože nezapomíná trestat.

II.část

§3. Tento zákon tedy, pomocí něhož se vracíme k pravdě, dělí sv. Benedikt do 12-ti stupňů. Jak lze dospět ke Kristu dodržováním deseti přikázání Zákona a dvojí obřízkou, čímž se naplní číslo 12, tak má být dosaženo pravdy výstupem po těchto 12-ti stupních. Také to, že na onom žebříku, který byl ukázán Jakubovi jako obraz pokory, a na němž se zjevil Bůh trůnící nahoře, co jiného to ukazuje, než že na vrcholu pokory je poznání pravdy? Pán přece shlíží s nejvyššího stupně žebříku na lidské děti dolů jako

pravda, jejíž oči nechtějí klamat a také nemohou být oklamány, aby viděli, zda je někdo rozumný a hledá Boha (Ps 14,2)? Nezdá se ti, jako by shora volal a mluvil k těm, kteří tak činí: „Pojďte ke mně, kdo po mně toužíte a nasyt' se mých plodů,“ (Sir 24,19) a další ona slova: „Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny a já vám dám odpočinout“ (Mt 11,28). „Pojďte“ říká - kam? „Ke mně, k pravdě.“ Po jaké cestě? „Po cestě pokory.“ Za jakým účelem? „Já vám dám odpočinout - já vás občerstvím.“ V čem ale spočívá občerstvení, které slibuje stoupajícím vzhůru a uděluje těm, kteří dospěli do cíle? Je snad láska? K ní přece, jak říká sv. Benedikt, dospěje mnich nakonec tehdy, když zdolá všechny stupně pokory. Vskutku sladký a příjemný pokrm je láska, která napřimuje unavené, sílí slabé, truchlící plní radostí, zkrátka břemeno pravdy činí mírným a jeho tíži činí lehkou.

§4. Dobrým pokrmem je láska, která je kladena doprostřed Šalamounova stolu a jež libou vůní rozličných ctností jako vůní rozmanitých mastí osvěžuje hladovějící a potěšuje ty, kteří jedí. Tam se klade na stůl pokoj (mír), trpělivost, dobrota, shovívavost, radost v Duchu Svatém (Gal 5,22). A jaké jsou ještě další plody pravdy a moudrosti, jsou spolu sní (s láskou) předloženy. Avšak i pokora má své pokrmy na téže tabuli: chléb bolesti a víno zkroušenosti. Tyto pokrmy poskytuje pravda těm, kteří stojí na počátku, jimž platí slova: „...vstaňte,

kteří dlouho vysedávají a jíte chléb trápení“ (Ž 127,2). Rovněž tam rozjímání o moudrosti poskytuje pravý pokrm z pšeničného tuku, spolu s vínem, které obveseluje srdce člověka. K tomuto jídlu zve pravda dokonalá, když říká: „Jezte mí přátelé, pijte a opojte se, mí nejdražší“ (Pís 5,1). „Střed“, praví se, „obloží láskou kvůli dcerám jeruzalémským“ (Pís 3,10), to znamená kvůli nedokonalým duším, které dokud nemohou ještě správně snést onen pevný pokrm, musí být zatím živeny místo chlebem mlékem lásky a místo vínem olejem. Tato láska se právem popisuje jako střed, neboť její sladkost se ještě nesdílí začátečníkům, protože v cestě stojí bázeň a dokonalým nestačí při pohledu na ještě bohatší sladkost patření. Jedni musí být ještě hořkým nápojem bázně očištěni od škodlivých šťáv tělesných rozkoší a nezakoušejí ještě sladkost mléka, jiní už mléku odvykli a radují se v jasnějším lesku při vstupu do nádhery hostiny. Jen ti, kteří stojí mezi oběma, to znamená pokročilí, ochutnali již z přesladkého nápoje lásky tolik, že jsou s tím při pohledu na její něžnost uspokojeni.

§5. První pokrm je tedy pokora. Je očistný a plný hořkosti. Druhý je pokrm lásky, dává útěchu a je plný sladkosti. Třetí je pokrm patření. Je pevný a plný síly. „Běda mi, Pane a Bože silných, jak dlouho ještě budeš váhat nad modlitbou svého služebníka, sytit mě pokrmem slz a podávat mi nápoj ze slzí“ (Ps 79,5)? Kdo mě pozve alespoň k onomu střednímu sladkému

pokrmu lásky, kde spravedlivý se sytí před Tváří Boží a v radosti jásají? Tak už bych neměl hovořit v hořkosti své duše a říkat Bohu: „Nezatracuj mě!“ Nebudu moci spíše stolovat „nekvašených chlebů ryzosti a pravdy“ (1Kor 5,8) a radostně zpívat na cestách Pánových, neboť sláva Pána je veliká? A přece je cesta pokory dobrá. Na ní se hledá pravda, získává se láska a dosahuje se podíl na plodech moudrosti. Konečně jako Kristus je cílem Zákona, tak je naplnění pokory poznáním pravdy. Když Kristus přišel, přinesl milost, komu se zjevuje pravda, tomu daruje lásku. Ona se však zjevuje pokornému. „Pokorným tedy dává milost“ (1Petr 5,5).

III.část

§6. Tak dobře, jak jsem dokázal, jsem předložil, s jakým užitkem máme vystoupit po stupních pokory. Nyní chci podle svých schopností ukázat, v jakém sledu vedou k vypsané ceně pravdy (1Kor 9,24).

Pořadí v jakém vedou stupně k vyhlášené odměně

Jelikož poznání pravdy samo spočívá ve třech stupních, chci, pokud to dovedu, tyto stupně krátce rozlišit, aby se tím jasněji poznalo, ke kterému ze tří stupňů pravdy vede 12. stupeň pokory. Zkoumáme totiž pravdu v nás samotných, v našich bližních, v její vlastní podstatě. V nás tak, že posuzujeme samy sebe,

v našich bližních tak, že sdílíme jejich trápení a v její podstatě tak, že o ní rozjímáme s čistým srdcem. Dávej pozor na počet a na pořadí. Zprvu by tě měla pravda sama učit, že ji máme zkoumat nejprve v bližních a potom teprve v její podstatě. Potom se dozvíš, proč ji máš zkoumat dříve sám v sobě než v bližním. Při vypočítávání blahoslavenství, která Pán uvádí ve svém kázání na Hoře, postavil milosrdné (Mt 5,7) před ty, jež jsou čistého srdce. Milosrdní přece chápou rychle pravdu ve svých bližních tak, že své pocity na ně rozšíří a láskou se jim tak přizpůsobí, že jejich blaženost a utrpení cítí jako vlastní. Se slabými jsou slabí, s těmi, kteří padli, jsou stravováni starostí. (2Kor 11,29). Jsou zvyklí „radovat se s radujícími a plakat s plačícími (Řím 12,15). Když skrze tuto bratrskou lásku pročistili oko srdce, rozjímají s radostí o pravdě v její podstatě a z lásky k ní snášejí cizí utrpení. Ti však, kteří se necítí být zajedno s bratry, ale naopak plačící zesměšňují nebo radující se haní, jak mohou tito poznat pravdu v bližním? Neboť oni necítí sami v sobě to, co mají ti druzí, protože nejsou stejného smýšlení a na ně se dobře hodí lidová moudrost: zdravý neví co cítí nemocný nebo sytý hladovému nevěří. Na druhé straně čím blíž je nemocný nemocnému a hladovějící hladovějícímu, tím těsněji bude s ním spojen v utrpení. Tak totiž, jako čistá pravda se dá vidět pouze čistým srdcem, stane se i bída bratra opravdovější, je-li vnímána nešťastným srdcem. Avšak abys mohl mít pro cizí bídu soucitné

srdce, musíš nejprve znát svou vlastní bídu tak, abys ve svém hladu našel srdce bližního a sám od sebe poznal, jak mu můžeš pomoci, totiž podle příkladu našeho Vykupitele, který chtěl trpět, aby mohl trpět spolu s námi, který chtěl být bídný, aby se naučil slitování, aby se tak také naučil soucitu, jak o něm je napsáno: „a ze svého utrpení se naučil poslušnosti“ (Žid 5,8). Ne jako kdyby předtím neznal slitování, přece jeho milosrdenství trvá od věků do věků (Ž 102,17). Ale co jeho bytost znala ve věčnosti, to se v čase naučil ze zkušenosti.

§7. Ale snad se ti zdá tvrdé, že jsem řekl, Kristus, Moudrost Boží, se naučil milosrdenství, jako by tvůrce všech věcí někdy nevěděl o tom, co je. Zejména pak ono místo z listu Židům, které jsem uvedl jako potvrzení toho, může být chápáno i v jiném smyslu, který se nezdá být tak zvláštní. Tento výrok „on se naučil“ by se potom nevztahoval na samotnou Hlavu v její vlastní osobě, nýbrž na jeho Tělo, t.j. Církev. Potom by smysl tohoto místa „naučil se poslušnosti ze svého utrpení“ byl tento: naučil se poslušnosti ve svém Těle z toho, co utrpěl ve své Hlavě. Neboť všechno, co naše Hlava Kristus nechal přes sebe přejít, smrt, kříž, pohana, poplívání, bičování, co jiného to bylo pro jeho Tělo, to jest pro nás, než nádherné důkazy Jeho poslušnosti? Pavel řekl: „Kristus byl svému Otci poslušný až k smrti.“ Co ho k tomu nutilo? Apoštol Petr nechť na to odpoví: „Kristus pro nás trpěl a nechal vám příklad, abyste šli

v jeho stopách“ (1Petr 2,21). To znamená, že máte jeho poslušnost napodobovat, z jeho utrpení se tedy učíme, jak mnoho my, kteří jsme pouzí lidé, musíme trpět pro poslušnost, pro níž On, který byl i Bohem, šel bez váhání na smrt. Tímto způsobem, myslíš si, nebude nevhodné, jestliže se tvrdí, že se Kristus prý naučil poslušnosti nebo milosrdenství nebo něčemu podobnému ve svém těle, zatímco On přece, jak věříme, se pro svou vlastní osobu v čase nemohl naučit nic, co by mu bylo předtím skryto a tak ať je to On sám, který milosrdenství nebo poslušnost učí a zároveň On sám, který se učí, protože Kristus je Hlava i Tělo.

§8. Nepopírám, že toto pojetí je správné, ale z jiného místa téhož dopisu zdá se být potvrzován význam první, který zní: „neujímá se přece andělů, ale ujímá se potomků Abrahámových.“ Proto musí být ve všem jako jeho bratři, aby se stal veleknězem milosrdným (Žid 2,16-17). Domnívám se, že tato slova je tak nutno vztahovat na Hlavu, že vůbec nepřipouštějí použití pro Tělo. O Slově totiž je přece řečeno, že „se neujímá andělů“, to znamená, že je nesjednotil se sebou v jedné osobě, nýbrž, že „se ujímá potomků Abrahámových.“ Nečteme totiž: „Slovo se stalo andělem“, nýbrž: „Slovo se stalo tělem“ (Jan 1,14) a to tělem z těla Abrahamova podle zaslíbení, které mu jako prvnímu bylo dáno. „Proto“, to znamená pro toto ujímání se potomstva, „musel být ve všem jako jeho bratři“ a to znamená: bylo naprosto nutné, aby On,

stejně jako my schopný trpět, prodělal všechny druhy našich béd, vyjma hřích. Ptáš-li se: „K čemu bylo toto nutné“? Odpovídá apoštol: „Aby se stal milosrdným.“ „A proč“, říkáš ty, „nemůže být toto správně vztaženo na tělo?“ Avšak poslyš, co zakrátko nato následuje: „protože sám prošel zkouškou utrpení, může pomoci těm, na které přicházejí zkoušky“ (Žid 2,18). Nevidím, co by v těchto slovech mohlo být lépe chápáno, než to, že proto chtěl snášet utrpení a pokušení a mít podíl na všech lidských bédách, vyjma hřích - to znamená - „být ve všem jako jeho bratři“, aby se vlastní zkušeností naučil, mít slitování a soucit s těmi, kteří podobným způsobem trpí a jsou pokoušeni.

§9. Samozřejmě netvrdím, že se touto zkušeností měl stát moudřejším. Jenom se mělo viditelně projevit, že k nám blíž přistupuje. Tak se neobával slabé syny učinit tvými syny a také je tak nazývat (Žid 2,11). Jinak by neměli mít obavu svěřit své slabosti tomu, který by je mohl vyléčit. Neboť On je Bůh a chtěl je vyléčit. Neboť On je jejich bližní a znal je, protože podobně trpěl. Proto ho Izaiáš nazývá „muž plný bolesti, zkoušený nemocemi“ (Iz 53,3). A apoštol říká: „Nemáme přece velekněze, který není schopen mít soucit s našimi slabostmi“ (Žid 4,15). Proč to však dokáže, naznačuje, když dodává: „vždyť na sobě zakusil všechna pokušení jako my, ale nezhřešil (Žid 4,15). Blažený je přece Bůh, blažený Syn Boží v podobě, v níž to nepovažoval za loupež být rovný

Otcí (Flp 2,6) nepochybně neschopný utrpení až sám sebe zmařil a přijal podobu služebníka (Flp 2,7). Tak jako nezakusil bídu a ponížení, tak ze zkušenosti neznal ani milosrdenství ani poslušnost. Věděl to samozřejmě pomocí své přirozenosti, neznal to však ze zkušenosti. A však On se ponížil, ne pouze níž než je sám, nýbrž na krátký čas i pod úroveň andělů (Ž 8,6; Žid 2,7), kteří jsou neschopni utrpení skrze milost samu, ne skrze přirozenost. Potom se ponížil až do oné podoby, v níž mohl trpět a být podržán, což, jak bylo řečeno, ve své přirozenosti nemohl. Tak zakusil jednak v utrpení milosrdenství a v podrobení poslušnost. Touto zkušeností, jak jsem již řekl, nerostlo jeho vědění avšak naše důvěra, neboť On od něhož jsme tak daleko zabloudili, se nám skrze tento druh poznání, plný utrpení, přiblížil. Neboť kdybychom se toho odvážili přiblížit se mu, kdyby byl zůstal ve své neschopnosti utrpení? Nyní však jsme na radu apoštola nabádáni, abychom plni důvěry sami přistoupili k trůnu milosti, k tomu, o němž přece z jiného místa v Písmu víme, že nesl naše slabosti a vzal na sebe naše bolesti (Iz 53,4). Tím, že sám trpěl, může mít s námi soucit. O tom nepochybujeme.

§10. Nesmí se tedy zdát nesouhlasným, když se říká: Kristus sice nezačal něco vědět, co jednou nevěděl, avšak protože skrze své božství od věčnosti zná jedním způsobem milosrdenství a jiným způsobem se je naučil skrze tělo. Pohled' zda Pán nemluvil podobným způsobem když se ho učedníci ptali na

poslední den. Odpověděl, že ho nezná. Jak však mohl ten, v němž jsou skryty všechny poklady moudrosti a vědění onen den neznat? Proč tedy popírá, že ví to, co bylo pro něj nemožné nevědět? Chtěl jim snad dokonce lží utajit, co jim nemohl s užitkem sdělit? Necht' se od nás vzdálí tato myšlenka. Tak, jak nemohlo nic existovat, co by nevěděl, vždyť On je přece Moudrost, tak nemohl lhát neboť je Pravda. Ale poněvadž chtěl učedníky v jejich neužitečných otázkách udržet v mezích, řekl, že neví, na co se ptali. Ne samozřejmě v každém ohledu, nýbrž z toho hlediska, podle něhož mohl něco popírat. Neboť, i když na základě své božské přirozenosti prohlédal všechno stejným způsobem, přítomné, minulé i budoucí, a proto také onen den musel znát, neměl přece neměl přece žádným vnímáním svého těla na základě zkušenosti o tom povědomost. Jinak by přece již dechem svých úst zabil Antikrista, svými tělesnými ušima by již byl slyšel volání Archanděla a zvuk trouby, při jejímž zaznění mají být mrtví probuzeni. Byl by očima svého těla viděl ovce a kozly, kteří musí být vzájemně odděleni.

§11. Aby si konečně nahlédl, že se tím míní pouze poznání uskutečňované pouze skrze tělo, když říká, že onen den nezná, hovoří ve své dobře uvážené odpovědi ne snad: „Ani já to nevím“, nýbrž ani sám Syn Člověka to neví (Mk 13,32). Co je to „Syn Člověka“ jiného než označení přijatého těla? Tímto názvem se nám dává na srozuměnou, že výrokem, že

něco neví, nehovoří jako Bůh, nýbrž podle své lidské přirozenosti. Neboť jinak, když mluví o sobě jako o Bohu, říká většinou ne „Syn“ nebo „Syn Člověka“, nýbrž „já“ nebo „mne“. Tak např.: „Amen amen, pravím vám, dřív než se Abraham narodil já jsem“ (Jan 8,58). „Já jsem“, říká nikoliv „je Syn Člověka“. Nepochybně mluvil o oné podstatě, následkem níž je před Abrahamem a bez počátku, a ne o oné podstatě, skrze níž je po Abrahamovi a vzešel z Abrahama. Také na jiném místě, když se ptal učedníků jaké mínění mají lidé o něm, říkal: „Za koho lidé pokládají“ nikoliv „mne“, nýbrž „Syna Člověka“ (Mt 16,13)? A opět, když se jich ptal, co oni sami si o něm myslí, řekl: „a za koho mě pokládáte vy“ nikoliv „Syna Člověka“ nýbrž „mne“ (Mt 16,15)? Neboť když zkoumal podle mínění tělesného národa svou tělesnou existenci, použil jméno těla, totiž „Syn Člověka“. Když však se ptal duchovně smýšlejících učedníků na své božství, neřekl „Syn Člověka“, nýbrž označení „mne“. Petr konečně pochopil, nač byli slovem „mne“ tázáni. Jeho odpověď to ozřejmuje: „ty jsi“ říká, ne Ježíš Syn Panny, nýbrž Mesiáš „Syn Boha živého“ (Mt 16,16). Kdyby byl jen to jedno odpověděl, neřekl by o nic méně pravdu. Avšak poněvadž ve slovech otázky bral moudře ohled na smýšlení tazajícího se, dal plným právem odpověď na otázku a řekl: „Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého“.

§12. Když tedy vidíš, že Kristus v jedné osobě spojuje 2 přirozenosti, jednu, skrze níž vždycky byl, druhou,

skrze níž začal být, a že podle svého věčného bytí vždycky všechno ví, podle svého časného bytí se však mnohé dozvěděl teprve v čase, proč váháš vyznat, že tak, jak v čase začal existovat v těle, tak také začal poznávat bídu těla, totiž oním způsobem poznání, jemuž učí slabost těla? Samozřejmě moudřejší a šťastnější by bylo, kdyby tento způsob poznání zůstal prapředkům skryt, neboť k němu mohli dospět jen pošetilostí a ke svému neprospěchu. Avšak Bůh, jejich tvůrce, hledal, co bylo ztraceno a pokračoval plný slitování ve svém díle, sestoupil, pln soucitu tam, kam se oni bědní zřítili. Chtěl sám na sobě zakusit, co oni svým jednáním sami proti sobě právem vytrpěli. Jednal samozřejmě ne s podobnou všetečností, nýbrž to činil ve své obdivuhodné lásce: „ne aby s bědným zůstal bědný, nýbrž aby stav se milosrdným bědné osvobodil. Milosrdným se stal, říkám, nikoliv na základě onoho slitování, které měl ve svém stavu blaženství od věčnosti, nýbrž tím, že zprostředkovaně našel bídu v naší přirozenosti. A tak dílo lásky, jež započal, dovršil skrze milosrdenství, ne že by ono samo nebylo mohlo dílo dovršit, nýbrž proto, že bez milosrdenství by nebylo stačilo nám. Oba způsoby byly nutné, ale tento nám lépe vyhovoval. Ó vynález nevýslovné lásky! Kdybychom byli ve svých myšlenkách pochopili ono obdivuhodné milosrdenství, kdyby jen mu předešlé utrpení nebylo dalo podobu? Kdybychom byli poznali nám neznámý soucit, který bez předchozího utrpení by šel do

neschopnosti utrpení? Sám Ježíš by nedospěl k tomuto soucitu, jehož matkou je bída, kdyby ono milosrdenství, které bídu nezná, nebylo předcházelo. Kdyby tohoto nebyl dosáhl, nebyl by také nikoho vyprostil. Odkud však vyprošťoval, ne-li z jámy bídy a bláta (Ps 39,3). On však se onoho milosrdenství nevzdal, nýbrž k němu přidal tento soucit, neměnil, nýbrž zmnohanásobil, jak stojí psáno: zachraňuješ lidi i dobytek, Hospodine, jak vzácný skvost je tvé milosrdenství, Bože (Ž 36,7;8).

IV.část

§13. Avšak vraťme se konečně k našemu úmyslu. Jestliže se učinil ten bídným, který bídný nebyl, aby se dozvěděl, co už předem věděl, oč spíše bys neměl ty, se učinit tím, kým nejsi, nýbrž spíš si všímal toho, čím jsi. Neboť ty jsi skutečně bídný, aby ses tímto způsobem naučil se smilovávat, protože to jinak nemůžeš umět! Když snad posuzuješ neštěstí bližního a nepřemýšlíš o svém vlastním, mohl bys být pohnut nikoliv k soucitu, nýbrž k nevůli, nikoliv k pomoci, nýbrž k odsouzení a konečně nikoliv k instruování v duchu mírnosti nýbrž k deptání v duchu zuřivosti. „Vy, kteří jste vedeni Božím duchem“, říká apoštol „přivádějte ho na pravou cestu v duchu mírnosti“ (Gal 6,1). Rada nebo také příkaz apoštola je, abys svému nemocnému bratrovi pomáhal v duchu mírnosti, to znamená v tom duchu, v němž bys chtěl, aby se i tobě pomáhalo, když jsi nemocen. A abys věděl, jak máš

vůči bloudícímu dávat najevo mírnost, říká apoštol: „Každý si dej pozor sám na sebe, abys také nepodlehł pokušení“ (Gal 6,1).

§14. Chceme nyní rozjímat, jak dobře následuje žák pravdy nařízení Mistrových. V blahoslavenstvích, která jsem shora uvedl, jsou mírní jmenováni před milosrdnými, stejně jako milosrdní před těmi, kteří jsou čistého srdce. A když apoštol nabádal ty, kteří byli plni Ducha, aby vyučovali ty, kdo smýšlejí tělesně, připojil: „v duchu mírnosti“. Vyučování bratří přísluší milosrdným, duch mírnosti mírným. Je to jako by řekl: mezi milosrdné nemůže být počítán ten, který sám není mírný. Pohled, apoštol ukazuje zcela zřetelně, co jsem již shora slíbil, že dokážu: že máme hledat pravdu nejprve v nás samých a pak teprve v bližním. „Zkoumej sám sebe“, říká, to znamená jak snadno se poddáš pokušení, jak jsi nakloněn hřešit. Z tohoto sebezpytování se máš stát mírným, chceš-li „v duchu mírnosti“ ostatním pomáhat. Nenasloucháš-li však napomínání učedníka, boj se pokárání od mistra! „Pokrytče, nejprve vyjmi ze svého oka trám, a pak teprve prohlédneš, abys mohl vyjmout třísku z oka svého bratra“ (Mt 7,5). Velký a tlustý trám v oku je pýcha v srdci, která svou ješitnou, nezdravou, nafoukanou a nepevnou tloušťkou kalí oko v srdce a zatemňuje pravdu. Jestliže se jednou zmocnila tvého srdce, nejsi již schopen se vidět, vnímat, jaký skutečně jsi nebo jaký bys mohl být nýbrž si myslíš, že jsi takový, jakým se rád vidíš nebo doufáš, že se jím

staneš. Neboť co je pýcha jiného než láska k vlastní výtečnosti, jak to definuje jeden světec (Anselm)? Z toho můžeme naopak také vyvodit, že pokora je opovrhování vlastní výtečností. Láska však stejně tak málo jako nenávisť nezná pravdivé posouzení (posudek pravdy). Chceš slyšet posudek pravdy? „Jak mi Bůh přikazuje, tak soudím“ (Jan 5,30): ne jak nenávidím, ne jak miluji, ne jak se obávám. Existuje jeden úsudek nenávisť, asi tento: „my máme zákon a podle toho zákona musí zemřít“ (Jan 19,7). Existuje také úsudek strachu např.: „Když proti němu nezakročím přijdou Římané a vezmou nám toto svaté místo a národ“ (Jan 11,48). Úsudek lásky je však úsudek Davidův nad vlastním, otcovražděným synem: „Jednejte šetrně s jinochem Abšalomem“. Také v lidských bylo ustanoveno a pokud vím, i v církevních a světských sporech se bere v úvahu že uzcí přátelé lidí, zapletených do sporného případu, nesmějí být připuštěni před soud, aby z lásky ke svým neklamali nebo se nenechali klamat. Jestliže nyní ve tvých očích láska k příteli přítelovu vinu buď zmenšuje nebo ji nechá zcela zmizet, oč více pak sebeláska zkresluje úsudek o tobě samém?

§15. Kdo se tedy snaží, aby pravdu v sobě dokonale poznal, musí odstranit trám pýchy, který vadí přístupu světla do oka a musí ve svém srdci připravit stupně výstupu nebo sestupu. Tím, že po nich vystupuje, musí sám sebe zkoumat, a tak po 12. stupni pokory dospět k 1. stupni pravdy. Jestliže však člověk shledal

pravdu v sobě nebo spíš sebe v pravdě, a může říci: „uvěřil jsem, proto mluvím, byl jsem velmi pokořený“ (Ž 116,10), potom se pozvedá k vysokým věcem aby byla vyvýšena pravda (Ž 64,7) a když dospěl na 2. stupeň, hovoří bez sebe: „každý člověk je lhář“ (Ž 116,11). Myslíš si že David tento sled nedodržel? Myslíš si, že prorok necítil to, co Pán, to co apoštol, to, co i my podle nich a skrze ně cítíme? On říká: „Já jsem uvěřil“, totiž pravdě, která zde říká: „kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě“ (Jan 8,12). Uvěřil jsem tím, že jsem následoval, a proto „jsem mluvil“ tím, že jsem vyznal. Co jsem vyznal? Pravdu, kterou jsem poznal vírou. Protože jsem však „uvěřil“, abych dosáhl spravedlnosti a „mluvil“, abych dosáhl spásy, „byl jsem nadmíru“, to znamená „docela pokořen“. Jako kdyby chtěl říct: protože jsem se nestyděl vyznati proti sobě pravdu v sobě poznanou, pokročil jsem k dokonalé pokoře. Výrok „nadmíru“ můžeme považovat za „dokonalé“ jako na jiném místě, „jenž velikou zálibu má v jeho přikázáních“ (Ž 112,1). Jestliže však někdo by chtěl tvrdit, že „nadmíru“ je zde místo „velmi“ nikoliv místo „dokonale“, neboť vykladatelé, zdá se, jsou tohoto mínění, ani toto neodporuje pojetí prorokovu. Může potom akceptovat, že řekl: dokud jsem pravdu ještě neznal, věřil jsem, že jsem něco, ačkoliv jsem nebyl nic. Když jsem však skrze víru v Krista, to jest, skrze napodobení jeho pokory poznal pravdu, byla tato skrze mé vyznání sice povýšena „já jsem však byl nadmíru pokořen“, to

znamená sebezpytováním jsem se ve svých vlastních očích stal velmi malým.

V.část

§16. Na tomto prvním stupni pravdy, pokořen - jak také říká v jiném žalmu „pokořili mě pravdou“ (Ž 119,75) prorok si všímá sám sebe a podle vlastní bídy posuzuje bídu všeobecnou. Když tak postupuje na 2. stupeň, říká zcela bez sebe „ každý člověk je lhář“. Jak „bez sebe“? Nepochybně tím, že vystoupí ze sebe, postaví se zcela na stranu pravdy a posuzuje sám sebe. V této své extázi říká tedy zcela bez nevěle a posměchu, nýbrž plný slitování a soucitu „každý člověk je lhář“! Co to znamená: „každý člověk je lhář“ (Ž 116,11)? Každý člověk je slabý, každý člověk je ubohý a bezmocný a nemůže zachránit ani sebe ani druhého. Jak se říká „selže kůň, k záchraně nepostačí“ (Ž 33,17) ne jako by kůň druhého chtěl klamat nýbrž, že se klame ten, kdo staví na jeho síle, tak bude každý člověk nazván lhářem, to znamená křehkým a nestálým. Od něho nelze očekávat ani spásu vlastní, ani spásu druhého, ano, spíše propadne kletbě, kdo svou naději vkládá na člověka (Jer 17,5). Tím, že pokorný prorok pod vedením pravdy kráčí kupředu, a to, co na sobě oplakával vnímá na druhém, dosahuje poznání (vědění). Ať k tomu však připojí i bolest a řekne všeobecně, ale pravdivě „každý člověk je lhář“.

§17. Pohled, jak přece onen pyšný farizeus o sobě smýšlel zcela jinak! Jakého výroku použil o sobě ve své pyšné odlišnosti? „Bože děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé“ (Luk 18,11) zatím co se sám odděluje od ostatních, druhým se arogantně posmívá. Jinak David, neboť ten říká „každý člověk je lhář“. Nikoho nevyjímá, aby nikoho neklamal. Vždyť přece ví: „všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy“ (Řím 3,23). Farizeus klame pouze sám sebe, protože sám sebe vyjímá, zatímco ostatní zatracuje. Prorok se nevyjímá ze společné bídy, aby nebyl vyloučen ve slitování. Farizeus udusí slitování, zatímco přehlíží bídu. Prorok tvrdí o všech, stejně jako o sobě: „každý člověk je lhář“. Farizeus to tvrdí o všech, jen ne sám o sobě: „nejsem“, říká „jako ostatní lidé“. A vyslovuje díky ne proto, že je dobrý, nýbrž protože je dobrý sám. Ne tolik kvůli dobru, které má, nýbrž kvůli zlu, které vidí na druhých, Ještě nevytáhl trám ze svého oka a počítá třísky v očích bratří, neboť připojuje: „jako vyděrači, nepoctivci“. Ne nadarmo, jak se domnívám, jsem se odchýlil od našeho předmětu, pokud jsi pochopil rozdíl v pojmu „být bez sebe“ u obou.

§18. Musíme se opět vrátit k našemu předmětu. U těch, u nichž nyní pravda způsobila, že se konečně znají a proto se nízko cení, je nevyhnutelné, aby považovali za hořké to, co byli zvyklí milovat, dokonce i sebe samé. Tím totiž, že si sami sebe postaví proti sobě, nutí se, aby sami sebe viděli tak, jak by se mohli vidět jen při červenání se (nad sebou). A zatímco se jim

nelíbí, co jsou, a vzdychají po tom, co nejsou, a o čem nemohou doufat, že se tím stanou vlastní silou, nacházejí ve své prudké bolesti nad sebou jedinou útěchu. Tím že z lásky k pravdě hladoví a žízní po spravedlnosti, vyžadují tak pro sebe až k sebeopovržení jako přísní soudci sami sebe nej přísnější zadostiučení a budoucí polepšení. I když udělali všechno, co jim bylo uloženo, nazývají se neužitečnými služebníky (Lk 17,10). Protože tak nahlíží své vlastní nemohoucnost utíkají od spravedlnosti k milosrdenství. Aby však tohoto dosáhli, následují radu pravdy: „Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství“ (Mt 5,7). A toto je druhý stupeň pravdy, na němž ji hledáme v bližním tím, že podle vlastních potřeb zkoumáme potřeby druhých a z vlastních trápení se učíme spolutrpet s trpícími.

VI.část

§19. Když tedy lidé vytrvají v těchto třech jmenovaných způsobech chování, to znamená kající smutek, touha po spravedlnosti a skutky milosrdenství, očistí svůj duchovní zrak od tří překážek, které si vytvořili nevědomostí nebo slabostí nebo falešnou horlivostí, aby tak nazíráním dospěli k třetímu stupni pravdy. To (totiž nevědomost, slabost a falešná horlivost) jsou cesty, které se lidem zdají být dobré, alespoň těm, „kdo se radují, když páchají zlo, jásají nad zhoubnými proradnostmi“ (Př 2,14). To jsou

ti, kdo se halí do slabosti a nevědomosti, aby omluvili své hříchy. Avšak marně si lichotí slabostí a nevědomostí, ačkoliv jsou tak rádi slabí a nevědomí, jen aby o to volněji mohli hřešit. Myslíš, že to prvnímu člověku pomohlo - i když sám by nebyl rád hřešil - že se omlouval manželkou, to jest slabostí těla? Nebo snad ti, kteří kamenovali prvního mučedníka (Sk 7,57) budou omluvitelní nevědomostí, protože si zacpávali uši? Kdo tedy cítí, že se pravdě odcizil náklonností a žádostivou láskou ke hříchu a je tlačěn k zemi slabostí a nevědomostí, ten ať falešnou horlivost přemění ve vzdechy, žádostivou lásku ve smutek, ať se slabosti těla postaví s horlivostí pro spravedlnost, nevědomosti s velkodušností. Tak nebude nyní v neznalosti potřebných, nahých a slabých muset příliš pozdě a ke své hanbě poznat pravdu, až přijde s velkou mocí a silou, aby ho vystrašila a obžalovala. Tak nebude muset nadarmo a s chvěním odpovídat: „Pane, kdy jsme tě viděli potřebného a nepomohli ti“ (Mt 25,44)? Zajisté „Pán bude poznán až bude soudit“ (Ž 9,17) když dosud není poznán, když hledá milosrdenství. Konečně „uvidí, koho probodli“ (Jan 19,37). I lakomí stejným způsobem uvidí toho, kterým opovrhli. Tak tedy slzami, hladem po spravedlnosti a trvalými skutky milosrdenství bude očištěno oko srdce od každé skvrny, kterou člověk na sebe nanasl slabostí, nevědomostí a falešnou horlivostí. Pravda slibuje, že se mu ukáže ve své čistotě: „blaze těm, kdo mají čisté

srdce neboť oni uzří Boha“ (Mt 5,8). Jelikož však existují 3 stupně nebo formy pravdy, vystupujeme k prvnímu stupni námahou pokory k 2. účinkem soucitu a ke 3. stupni obrácením pohledu vzhůru, nazíráním. Na 1.stupni shledáme pravdu přísnou, na 2. milosrdnou, na 3. čistou. K 1.stupni vede rozum, jímž zkoumáme, k 2.láska, skrze níž máme s ostatními soucit a ke 3. nás vzhůru táhne čistota, skrze níž se pozvedáme k neviditelnému.

VII.část

§20. Zde mi vyzařuje podivuhodné a rozdělené působení nerozdělené Trojice pokud vůbec člověk, dokud setrvává v temnotě, dokáže pochopit ono nevyslovitelné dělení vzájemně spolupůsobících Osob. Na 1.stupni se mi zdá, že působí Syn, na 2. Duch sv., na 3. Otec. Chceš slyšet působení Syna? Říká: „Jestliže tedy já, Pán a Mistr, jsem vám umyl nohy“ (Jan 13,14), oč více máte vy jeden druhému nohy umývat? Učitel Pravdy dal svým učedníkům formu pokory, skrze níž jim byla na 1.stupni nejprve zjevena pravda. Všímej si také díla Ducha sv., Boží láska je vylita do našich srdcí skrze Ducha sv., který nám byl dán (Řím 5,5). Láska je přece dar Ducha sv.. Působí, že všichni pod vedením syna skrze pokoru dospěli už k 1.stupni pravdy nyní skrze soucit s bližním pod vedením Ducha sv. Dospívají k 2.stupni. Slyš také od Syna „blaze tobě Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo Tělo a krev, ale můj

Otec v nebesích“ (Mt 16,17) a onen výrok: „Otec seznámí s pravdou své syny“ (Iz 38,19) a „velebím tě, Otče že jsi tyto věci skryl před moudrými a zjevil’s je maličkým (Mt 11,25). Vidiš, že Otec konečně vzal do Slávy ty, které Syn nejprve skrze slovo a příklad dovedl k pokoře a na něž pak Duch sv. vylil lásku? Syn z nich činí učedníky, pomoc Ducha sv. je utěšuje jako přátele a otec je povyšuje na syny. Poněvadž však nejen Syn nýbrž i Otec a Duch sv. jsou právem nazýváni „Pravda“, je nepochybné, že jedna a tatáž pravda bez ohledu na specifický charakter Osob působí tato tři díla na oněch 3 stupních. Na 1.stupni učí jako učitel, na 2.utěšuje jako přítel nebo bratr, na 3.jako Otec přitahuje syny k sobě.

§21. Neboť když Syn, to jest Slovo a Moudrost Otcova zprvu shledá sílu naší duše, zvanou rozum, tlačenu k zemi tělem, poutanou hříchem, slepou nevědomostí a oddanou vnějším věcem, laskavě se jí ujme, mocně ji napřímí, moudře ji poučí a vede jí do nitra. A tím, že ji použije takovýmto podivuhodným způsobem, jako by byla jeho zástupkyní učiní ji samotnou její vlastní soudkyní tak, že v uctivé bázni před Slovem, s nímž se spojuje, koná funkci pravdy proti sobě samé, jako svůj vlastní žalobce, svědek a soudce. Z tohoto prvního spojení Slova s rozumem povstává pokora. Potom Duch sv. učiní druhou oblast duše, zvanou vůli, milosrdnou. Toto se děje, ačkoliv je vůle nakažena jedem těla, ale přece již tříbena rozumem. Navštíví ji svou milostí, očistí ji svou mírností a

naplní ji ohněm. Jako kožešina, která se natahuje, je-li napuštěna olejem, tak i vůle je-li pomazána nebeským olejem se šíří až do lásky k nepřátelům. A tak vzchází z tohoto druhého spojení božského Ducha a lidské vůle láska. Obě části však, rozum i vůle, jsou předmětem otcovského vyvolení. Jedna je poučena slovem pravdy, druhá ovanuta Duchem pravdy. Jedna je pokropena yzopem pokory, druhá zapálena ohněm lásky. Tato nyní již dokonalá duše je vlivem pokory bez poskvrny, vlivem lásky bez vrásek, kde se ani vůle nepřící rozumu, ani rozum nezakrývá pravdu. Tuto duši si nyní volí Otec jako zářící nevěstu a spojuje se s ní, takže ani rozum nemůže myslet na sebe, ani vůle na bližního, nýbrž ona šťastná duše plná radosti říká pouze jediné: „Král uvedl mě do svých komnat“ (Pís 1,4). Vskutku je úctyhodná, že se ve škole pokory učila nejprve pod vedením Syna obracet se sama do svého nitra. Má na paměti i hrozbu, kterou slyšela: „jestliže to sama nevíš, vyjdi a kůzlátka svá pas“ (Pís 1,8). Je tedy hodna, že z oné školy pokory pod vedením Ducha sv. skrze příklon k srdci bližních, kteří jsou tím přirozeně míněni, je vedena do komnaty lásky. Pak má být „uložena na květinách a osvěžena jablky“ (Pís 2,5) to znamená vybavena zvyky a ušlechtilými a svatými ctnostmi - konečně vpuštěna do komnaty krále, neboť potom se stravuje v lásce. Potom nastane v nebi nakrátko dobu asi na půl hodiny ticho (Zj 8,1). Ona však sladce odpočívá ve vytouženém objetí a spí, její srdce však bdí. Mezi tím

s Ním prozkoumává tajemství Pravdy kolem sebe aby se potom hned, když zase přišla k sobě, zabývala svými vzpomínkami. Tam vidí, co nelze uvidět a slyší, co je nevyslovitelné, o čem člověk nesmí mluvit. Neboť to přesahuje jakékoliv vědění, které „předává noc noci“ (Ž 19,3), ale den to zvěstuje dni a mezi moudrymi se smí hovořit o moudrosti a těm, kteří jsou naplněni Duchem, naznačovat Ducha (1Kor 2,13).

VIII.část

§22. Myslíš si, že Pavel těmito stupni neprošel, když byl podle svých vlastních slov vytržen až do třetího nebe (2Kor 12,2). Avšak proč „vytržen“ a ne spíše „veden“? Zřejmě proto, abych já, který nepochybně stojím daleko za Pavlem, se nedomníval, vlastní silou a vlastním snažením bych mohl dospět do 3. Nebe, když tak veliký apoštol říká, že byl vytržen tam, kam nedokázal dojít ani poučováním ani za ruku s nějakým vůdcem. Neměl bych stavět na své síle nebo si zoufat kvůli námaze. Kdo se totiž nechá poučit nebo vést, tak tím, že následuje učitele nebo vůdce, dokazuje, že své úsilí podrobuje zkoušce, aby byl posléze doveden k určitému místu nebo myšlence tak, že může říci: nikoliv já nýbrž milost Boží byla se mnou (1Kor). Kdo však je vytržen nikoliv vlastní, nýbrž cizí silou, je současně nevědomky někam nesen a nechlubí se ani docela ani částečně sebou samým tam, kde ani sám ani s někým něco nedokáže. K prvnímu nebo prostřednímu nebi mohl tedy apoštol vystoupit

vedením nebo pomocí. Aby však dospěl k 3., musel být vytržen. Čteme totiž že Syn sestoupil dolů proto, aby pomohl těm, kteří chtějí vystoupit do prvního nebe, a že Duch sv. byl seslán proto, aby je dovedl do druhého. Avšak o Otci, i když stále spolupůsobí se Synem a Duchem sv., nečteme přece nikdy, že sestoupil s nebe nebo byl poslán na zemi. Avšak čtu: „Hospodinova milosrdenství je plná země“ (Ž 33,5) a: „celá země je plná jeho slávy“ (Iz 6,3) a takového podobného víc. Čtu však také o Synovi: „když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna“ (Gal 4,4). A sám o sobě říká Syn: „Duch panovníka Hospodina je nade mnou“ (Iz 61,1) a skrze stejného proroka říká: „A nyní mě posílá Panovník Hospodin a Jeho Duch (Iz 48,16). Také čtu o Duchu sv.: „ale přímlyvce, Duch sv., kterého pošle Otec ve jménu mém“ (Jan 14,26) a dále: „odejdu-li pošlu ho k vám“ (Jan 16,7) nepochybně sv.Ducha. Avšak Otce v Jeho osobě nenacházím nikde než v nebi, i když neexistuje žádné místo, kde by nebyl. Tak stojí v evangeliu: „ale můj Otec v nebesích“ (Mt 16,17) a v modlitbě „Otče náš jenž jsi na nebesích“ (Mt 6,9).

§23. Z toho přirozeně vyvozují: protože Otec nesestupuje, nemohl apoštol, aby ho viděl, sice vystoupit do 3.nebe, avšak byl tam vytržen jak říká. Nakonec: „nikdo nevstoupil na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes „Syn Člověka“ (Jan 3,13). A aby sis nemyslel, že to je řečeno o 1.nebo 2.nebi, říká ti David: „vychází na nejvyšším okraji nebes“ (Ž 19,7).

K tomu byl (Syn) ne opět vytržen, nikoliv tajně vyzvednut, nýbrž se říká „byl před jejich zraky vzat vzhůru“ (Sk 1,9), to znamená před zraky apoštolů. Ne jako Eliáš, který měl jednoho, ne jako Pavel, který neměl žádného svědka. Neboť sotva mohl uvádět sám sebe jako svědka a spoluvědouce, protože přece sám tvrdí: „nevím, Bůh to ví“ (2Kor 12,2). Daleko spíše se vznesl před očima těch, které považoval za hodny takového pohledu jak všemohoucí stoupá, On, který sestoupil, kdy chtěl a vystoupil vzhůru kdy chtěl, který podle vlastního dobrozdání zvolil očitě svědky a diváky, místo a dobu, den a hodinu. Vytržen byl Pavel, vytržen byl Eliáš, vzat byl Henoch. Náš Spasitel, tak to čteme: „vznesl se vzhůru“, to znamená vznesl se vlastní silou, ne za pomoci někoho jiného. Zkrátka nebyl nesen vozem, nebyl podepírán anděli, nýbrž opíraje se o vlastní sílu „oblak jim ho vzal z očí“ (Sk 1,9). Proč to? Pomáhal vyčerpanému? Nikoliv, zastřel ho oblak tělesným očím učedníků, kteří i když znali Krista podle těla, v budoucnosti už ho takto nepoznají. Ty tedy, které Syn skrze pokoru volá do 1.nebe, spojuje Duch sv. v 2.skrze lásku a Otec je nazíráním pozvedá k 3.nebi. Nejprve se v pravdě pokoří a říkají: „pokořilo mě pravdou“ (Ž 119,75), pak se ve společenství radují z pravdy a zpívají: „jaké dobro, jaké blaho tam, kde bratři bydlí svorně (Ž 133,1). Neboť o lásce je psáno: „raduje se z pravdy“ (1Kor 13,6). Nakonec jsou vytrženi do tajemství pravdy a říkají: „Tajemství mé je moje“.

§24. Jak já ubohý, spíše přetékající žvanivostí než živým Duchem dospěji k dvěma horním nebesům, do nichž se snažím dostat plaze se po rukou a nohou pod tím nejnižším nebem. K tomu nejnižšímu jsem si již za pomoci toho, který mě povolal zřídil žebřík. Neboť tam je ta cesta, na níž mi chce ukázat spásu od Boha (Ž 50,23). Už vidím Pána trůnit nahoře, už jásám při hlasu pravdy. On mě zavolal a já jsem mu odpověděl: „Dílu svých rukou podáš pravici“ (Job 14,15). Ty, ó Pane, samozřejmě počítáš mé kroky, ale já stoupám vzhůru jen pomalu, jsem unavený poutník a hledám postranní cesty. Běda mi, kdyby mě překvapila temnota, kdyby můj útěk padl do zimního období nebo na sobotu, když teď za denního světla, kdy je čas příhodný a nastaly dny spásy, zanedbávám putování! Proč otálím, modli se za mě, synu, bratře, příteli a účastníku mého pokroku v Pánu, pokud vůbec nějakého pokroku dosahuji! Modli se k Všemohoucímu, ať mou línou nohu posílí tak, aby mě pýcha nepřekonala (Ž 36). I když líná noha není způsobilá vystoupit k pravdě, přece je ještě snesitelnější než ten, který v ní nemůže obstát, jak čteš: „Jsou srazeni, nejsou schopni povstat“ (Ž 36, 13).

§25. To platí o pyšných. Co však máme říct o jejich hlavě - o náčelníku? Co říci o tom, který je nazýván „králem nad všemi syny pýchy“ (Job 41,26)? „On nestál v pravdě“ (Jan 8,44) je psáno, a jinde: „viděl jsem jak satan padá z nebe jako blesk (Lk 10,18).

Proč, když ne pro jeho pýchu? Běda mě, když ten, který pyšné rozpozná zdálky i mě by měl vidět jako pyšného nechal proti mě zaznít onen strašlivý výrok: „byl jsi sice synem nejvyššího, zemřeš však jako člověk a padneš jako jeden z knížat (Ž 82,6). Kdo by se nezachvěl před tímto hlasem hromu? Oč spasitelnější bylo přece, když při dotyku anděla vyschla šlacha na boku Jakubově než když tatáž se u pyšného anděla napnula zeslábla a přetrhla se? Kéž by se byl anděl dotkl také mé šlachy, aby také vyschla. Pak bych snad mohl začít z této slabosti dělat pokroky, zatímco z mé síly může nastat jenom ústup. Opravdu čtu: „slabé u Boha je silnější než lidé“. Když si ztěžuje na osten, jímž ho nikoliv anděl Pánův, nýbrž satan políčkoval, slyšel i apoštol odpověď: „stačí, když máš mou milost, vždyť v slabosti se projeví má síla“ (2Kor 12,9). Jaká síla? Apoštol sám nechť odpoví: „rád se budu chlubit svou slabostí, aby ve mě přebývala síla Kristova“. Avšak snad ještě pořád jsi nepostřehl, o které ctnosti mluvil zejména? Neboť Kristus má přece všechny ctnosti. Avšak, i když je má všechny, přece nám doporučil jednu víc než všechny ostatní, totiž pokoru, která mu byla vlastní, když říká: „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce“.

§26. Rád, pane Ježíši, se i já chci, pokud mohu, chlubit svou slabostí, ochrnutím mé šlachy, aby Tvá síla, Tvá pokora ve mně byla dokonalá. Neboť Tvá milost mi stačí, když má síla selhává. Tím, že nechám působit

milost a sám svou slabou snahu pomalu stáhnu, budu důvěřivě vystupovat po žebříku pokory až se spojím pevně s pravdou a dojdu do nekonečné lásky. Pak chci zpívat děkovné písně a říkat: „dopřál’s volnosti mým nohám“. Tak kráčíme úzkou cestou s větší uvážlivostí, když kráčíme jen krátkými kroky, tak stoupáme po příkrém žebříku jistěji vzhůru, když klademe krok za krokem tak se obdivuhodným nádherným způsobem blížíme ochromeným krokem sice pomaleji, ale spolehlivěji k pravdě. Avšak běda mi, že moje putování trvá tak dlouho! Kéž bych měl křídla holubice, abych jimi rychleji doletěl k pravdě, abych konečně našel pokoj v lásce! Protože mi však křídla chybějí, „ved’ mne, Bože, po své cestě, abych kráčel v Tvé pravdě“. Pak mne pravda učiní svobodným. Běda mi, že jsem od ní ustoupil! Neboť kdybych byl zprvu lehkomyšlně a samolibě sestupoval, nebyl bych se musel při výstupu tak dlouho a tak tvrdě namáhat. Avšak co říkám: „sestupoval jsem“? Snad bych měl správně říci: „zřítíl jsem se“. Jestli snad přece spíše neplatí, že nikdo se nestane náhle docela špatným, nýbrž sestupuje postupně, stejně jako nikdo nedosáhne náhle vrcholu, nýbrž každý stoupá vzhůru krok za krokem. Jak jinak by platil onen výrok: „po všechny dny svého života je bezbožník zpupný“. Konečně: „někdy se člověku zdá cesta přímá, ale přesto vede ke zlému“ (Př 16,25).

§27. Existuje tedy cesta vzestupu, stejně jako cesta sestupu. A existuje cesta k dobru a cesta ke zlu. Střez

se špatné cesty a zvol si dobrou! Nedokážeš-li to vlastní silou, modli se s prorokem a říkej: „odvrat’ ode mne cestu bezpráví“. Jak? „a smiluj se nade mnou podle svého zákona“, to znamená podle onoho zákona, který jsi dal těm, jež na cestě bloudí, tedy těm, kteří opouštějí pravdu. Jeden z nich jsem i já, neboť jsem skutečně od pravdy odpadl. Avšak když člověk padne, nepozvedne se opět? Proto jsem zvolil cestu pravdy, abych po ní v pokoře opět vystoupil tam, odkud jsem pro svou pýchu sestoupil. Budu stoupat, říkám, a zpívat: „byl jsem pokořen a bylo mi to k dobru; zákon tvých úst je mi dražší než tisíce hřiven zlata nebo stříbra“ (Ž 119,71). David ti, zdá se, ukázal dvě cesty, ale máš vědět, že je pouze jedna, že je však co do směru rozdílná a nazývána rovněž různými jmény: jako cesta špatnosti podle sestupujících a jako cesta pravdy podle vystupujících. Jsou to stejné stupně pro ty, kteří vystupují k trůnu, jako pro ty, jež sestupují; je to stejná cesta, když se k městu blížíme nebo se od něho vzdalujeme, a existují jen jedny dveře pro vstup do domu nebo odchod z něho. Konečně Jakobovi se zjevili andělé, jak po jednom a tomtéž žebříku vystupovali a sestupovali. Co to znamená? Chceš-li se k pravdě vrátit, nepotřebuješ zřejmě hledat novou cestu, kterou neznáš, nýbrž je to cesta známá, po níž jsi sestupoval. Změn pouze svůj směr a sleduj své vlastní stopy a tak můžeš v pokoře po týchž stupních stoupat vzhůru, po nichž jsi ve své pýše sestupoval. Co bylo pro

sestupujícího dvanáctým stupněm pýchy, nechť je pro vystupujícího prvním stupněm pokory, jedenáctý se stane druhým, desátý třetím, devátý čtvrtým, osmý pátým, sedmý šestým, šestý sedmým, pátý osmým, čtvrtý devátým, třetí desátým, druhý jedenáctým a první dvanáctým. Jestliže jsi v sobě tyto stupně pýchy našel, spíše opět poznal, nebude už pro tebe žádnou námahou hledat cestu pokory.

1. stupeň pýchy - Zvědavost

X.část

§28. Prvním stupněm pýchy je tedy zvědavost. Poznáš ji podle následujících příznaků. Když vidíš, jak mnich, k němuž's měl předtím plnou důvěru, hází kolem sebe očima, nosí zdviženou hlavu a napíná uši, všude kde stojí a sedí, můžeš podle vnějších hnutí člověka poznat změnu v jeho nitru, neboť zvrácený člověk mrká očima, nohama cosi naznačuje, svými prsty ukazuje (Př 6,12) a na nevhodném pohybu těla poznáme novou nemoc duše. Zatímco duše polevuje v sebezpozorování a více se o sebe nestará, zaměřuje se její zvědavost na jiné. Protože totiž sama sebe nepoznává, obrací se navenek, „aby vyvedla jehňátka na pastvu“. Jehňátka -symbolizujícími hříchy - bych zcela správně nazval oči a uši, neboť jako smrt přišla na svět skrze hříchy, tak vstupuje těmito okny do duše. Voditi tedy tato jehňátka na pastvu zaujímá zvědavého plně, činí si na zvědavého úplný nárok, zatímco on vůbec nechce vědět, v jakém stavu

zanechal své nitro. A skutečně, člověče, kdyby ses chtěl bdělým duchem pozorovat, byl by to zázrak, kdybys pak ještě někdy dbal o něco jiného. Poslouchej Šalamouna, zvědavče, poslouchej moudrého, ty blázne „chraň své srdce s plnou bdělostí“, zajisté tak, aby všechny tvé smysly bděly nad tím a chránily to, odkud pochází život. Neboť kam, ty zvědavý, se odkloníš od sebe samého? Komu se mezitím svěříš? Jak si troufáš pozvedati své oči k nebi, ty, který jsi proti nebi hřešil? Pohleď k zemi, abys poznal sám sebe! Ona tě postaví před oči tobě samému - jsi země a do země se zase vrátíš.

§29. Avšak ze dvou důvodů pozvedáš své oči bez viny. Buď, abys prosil o pomoc nebo ji poskytoval. David pozvedl své oči k horám, aby hledal pomoc (Ž 121) a Pán je pozvedl nad zástupy, aby přinesl pomoc (Jan 6,5). Jeden politováníhodný, druhý smilovávající se, oba bez viny. Jestliže i ty budeš dbát na správné místo, dobu a příčinu a v nouzi své nebo svého bratra pozvedneš oči, nebudu tě za to v žádném směru kárat, daleko víc tě budu chválit. Toto totiž omlouvá bídu, ono vyžaduje milosrdenství. Jinak ale bych tě nemusel nazývat napodobitelem proroka nebo Pána, ale někoho jako je Dinah nebo Eva nebo dokonce jako napodobitele samotného satana. Neboť zatímco Dína vyšla ven, aby pásla jehňátka, byla unesena otci a jí bylo ukradeno panenství (Gen 34,1). Díno - měla's to zapotřebí dívat se na cizí ženy? Co to bylo za nutnost? S jakým užitkem si to učinila? Byla to pouze

zvědavost? I když se nečinně díváš není nečinný ten, který tě vidí. Díváš se zvědavě, ale ještě zvědavěji jsi sama pozorována. Kdo by byl tehdy mohl uvěřit, že tato tvoje zvědavá vycházka nebo tvoje nečinná zvědavost nebude nakonec tak pokojná nýbrž tak ničivá, pro tebe, tvé lidi a nepřátele.

§30. I ty, Evo, jsi byla usazena do ráje, abys jej se svým manželem obdělávala a chránila. Kdybys byla splnila svou úlohu, měla jsi na to přejít do lepšího stavu, kde by ses nebyla musela víc namáhat nějakou prací nebo se starat o ochranu. Z každého stromu ráje je ti dovoleno jíst s výjimkou toho stromu, který je nazýván stromem poznání dobrého a zlého. Jestliže totiž ostatní stromy jsou dobré a jejich plody dobře chutnají, co má člověk zapotřebí jíst i z toho stromu, který chutná špatně. Člověk nemá být moudřejší než je vhodné, neboť ochutnávati zlé se nazývá „být nikoliv moudrý, nýbrž pošetilý“. Ochraňuj tedy, co je ti svěřeno, očekávej, co je ti slíbeno. Chraň se před zapovězeným, abys neztratil to, co ti bylo poskytnuto. Proč se díváš tak upřeně na svou smrt? Proč tam tak často obracíš své neklidné oči? Co ti činí potěšení dívat se na to, co je ti zapovězeno jíst? „Obracím na to pouze svůj pohled“, říkáš „nikoliv svou ruku“. Není mi zakázáno se dívat, nýbrž jíst. „Nebo nesmím snad své oči, které mi Bůh dal do moci; pozvednout tam, kam chci?“ Na to odpovídá apoštol: „Všechno je dovoleno, ale ne všechno mi prospívá“. I když to není vina, je to přece náznak viny. Neboť jestliže by se tvé

srdce mělo příliš málo na pozoru, neměla by tvá zvědavost nadbytečný čas. I když to není vina, je to přece příležitost stát se vinným, náznak už spáchaného hříchu a popud k novému. Neboť zatím co jsi zaměřen na něco jiného, vplíží se mezitím tajně had do tvého srdce a lichotivě k tobě hovoří. Lichotkami se uspává rozum, lží strach. V žádném případě - říká - nezemřeš. Rozmnožuje pozornost, zatím co dráždí patro. Rozpaluje zvědavost, zatímco budí žádostivost. Nakonec podá zakázané a uloupí dovolené. Podá jablko a vezme ráj. Piješ jed a propadla jsi smrti. Budeš rodit děti, které zemřou. Spása se ztratila, rození však neustalo. Rodíme se a umíráme. Proto se rodíme ke smrti, protože umíráme dřív, než jsme se narodili. Proto spočívá těžké břemeno na všech tvých dětech až do dnešního dne.

Názor na odpadlého Serafa, převzatý ne od církevních učitelů, nýbrž vytvořený autorem.

§31. Avšak i ty, znamení podobnosti jsi nebyl vsazen do ráje, nýbrž do radostí ráje Božího (Ez 28,12). Co jsi měl ještě více hledat? Jsi přece plný moudrosti a dokonalý v kráse. „Neusiluj o to, co je pro tebe moc vysoko a nepokoušej se vyzkoumat, co je nad tvé síly“ (Sir 3,22). Stůj pevně sám v sobě, abys nespádl ze svého postavení, budeš-li se zdržovat velkými a zázračnými věcmi, které jsou pro tebe příliš vznešené. Avšak proč se mezitím odvracíš a pachtíš se na jinou stranu světovou? Již vidím a již to pozoruji, že jsi

příliš zvědavý a hledáš nějaké vznešené věci, které jsou pro tebe příliš vysoké. „Chci“, říkáš „zbudovat svůj trůn na nebesích“ (Iz 14,13) a zatím co ostatní nebešťané stojí, ty sám chceš sedět na trůně a rušíš svornost bratří, mír celé nebeské vlasti, ba dokonce pokoj Trojice, pokud to závisí na tobě. Kam tě to vede, ty bídny, tvoje zvědavost, že bez váhání s neslýchanou domýšlivostí dáváš pohoršení svým spoluobčanům a králi činíš bezprávi. „Tisíce tisíců mu slouží a desetitisíce desetitisíců stojí před ním“ (Dan 7,10). Tam nesedí, jak říká zpráva, nikdo jako ten, který sám trůní nad cheruby a ostatní mu slouží. A ty chceš odchyloje se od ostatních a před nimi, na něco patřit - nevím na co - příliš zvědavý, abys vyzkoumal a příliš ctižádnostivý, abys dosáhl, buduješ si trůn v nebi, abys byl roven nejvyššímu. K jakému účelu? S jakou nadějí? Ty blázne! Měř své síly, zvažuj konec, uvažuj o svých možnostech! Odvažuješ se toho s vědomím Nejvyššího, nebo bez jeho vědomí? S jeho vůlí nebo proti jeho vůli? Ale jak může ten, jehož vůle je nejlepší, jehož vědění je dokonalé, chtít zlé, nebo nevědět, ať už bys plánoval cokoliv? Anebo sice nepochybuješ, že on to ví, aniž by chtěl, věříš však, že nemůže klást odpor? Avšak když nepochybuješ, že jsi byl stvořen, nepochybuješ také, jak bych rád věřil o všemohoucnosti, vševědoucnosti a dobrotě Tvůrce. Ten, který měl moc stvořit tě tak nádherného a tak velikého z ničeho, ten to mohl a chtěl. Jak tedy můžeš věřit, že Bůh by souhlasil s tím, co nechce dopustit,

aby se stalo a čemu by mohl zabránit? Anebo snad vidím, že se na tobě vyplňuje, ba dokonce s tebou začíná, co po tobě a skrze tebe často bylo způsobeno na zemi tobě podobnými, totiž známý výrok: vlastnímu Pánu přerostou synové přes hlavu?; nebo je tvé oko zlé, že On je dobrý (Mt 20,15)? Tím, že jsi drze spoléhal na jeho dobrotu, stal ses nestoudným vůči jeho vědění a zcestný vůči jeho moci.

§32. Neboť to je ono, ty rouhači, co si myslíš, to je zloba, kterou vymýšlíš na svém loži (Ž 35,5). Ty říkáš: „Ty věříš, že Stvořitel zničí své dílo“? Samozřejmě vím, že Bůh není skrytý, ať si myslím cokoliv. On je přece Bůh. Také se mu nelíbí, že takto smýšlím, protože je dobrý. Také jeho ruce neuniknu, bude-li chtít, neboť je mocný. Musím se však něčeho obávat? Když se mu totiž, protože je dobrý, nemůže líbit můj špatný skutek, oč mě pak jeho vlastní? Můj špatný skutek, řekl bych, spočívá v tom, že chci něco proti jeho vůli. Jeho však ve mstě. Nemůže tedy chtít nějaký rouhavý skutek, ať už jakéhokoliv druhu, stejným způsobem pomstít tak, jako ani nechce ani nemůže se připravit o svou dobrotu. Ty se klameš sám, neblahý, ty klameš sebe, nikoliv Boha. Ano, ty se klameš a špatnost lže ke své vlastní škodě, nikoliv ke škodě Boží. Ty sice jednáš lstivě, avšak před Jeho očima. Ty tedy podvádíš sám sebe, nikoliv Boha. Poněvadž za jeho velký dobrý skutek na tobě vymýšlíš velký zlý skutek na něm, bude tvá špatnost právem shledána hodnou nenávisti (Ž 35,3). Existuje

snad větší špatnost než ta, že tvůrce je u tebe v opovržení proto, zač by zasloužil být o to více milován? Která zloba by byla větší, než kdybys sice nepochyboval, že Boží moc, která tě dokázala stvořit, by tě také mohla zničit, avšak přes to oplácíš dobrotu špatností, lásku nenávistí, protože spoléháš na jeho velkou dobrotu, pro níž doufáš, že se nechce uchýlit k pomstě, ačkoliv by mohl?

§33. Tato špatnost, říkám, zaslouží nikoliv krátkou zlost nýbrž věčnou nenávist. Je příčinou, že toužíš a doufáš stát se rovným svému nejlepšímu a nejvznešenějšímu Pánu i proti Jeho vůli, aby stále viděl, co ho bolí, kdyby tě měl za druha, ačkoliv to nechce, a nesvrhl tě, ačkoliv by to mohl, ba kdyby dokonce dal přednost tomu, trpět sám, než by připustil tvůj zánik. Mohl by tě samozřejmě svrhnout, kdyby chtěl, ale pro svou dobrotu, jak se domníváš by to vůbec chtít nemohl. Kdyby byl takový, jak ho hodnotíš, jednal bys zajisté tím odporněji, kdybys ho nemiloval. A jestliže On by spíše připustil, aby se něco stalo jemu než by sám něco podnikl proti tobě, jak velká zloba je to potom, když nešetříš toho, který se sám nešetří, jen aby šetřil tebe? Avšak to by neodpovídalo jeho dokonalosti, kdyby protože je dobrotivý, nebyl také spravedlivý, jako by současně nemohl být dobrotivý a spravedlivý. Je přece spravedlivá dobrota lepší než dobrota nedbalá, ba dobrota bez spravedlnosti není žádná ctnost. Jestliže se tedy ty za nezištnou dobrotu Boží, která tě stvořila

bez tvé zásluhy ukážeš jako nevděčník, a přitom se nebojíš spravedlnosti, protože jsi jí ještě nepoznal a proto na sebe neúměrně vršíš vinu, za níž si ve své falešné naději slibuješ beztrestnost, věz, že tak konečně pocítíš spravedlnost toho, jehož znáš jenom v jeho dobrotě a spadneš do jámy, kterou kopeš svému Tvůrci. On by totiž mohl takovému trestu, který proti němu vymýšlíš, sice uniknout, kdyby chtěl. Avšak jak se domníváš, nemůže to chtít, a tak nemůže také odložit tuto dobrotu, pro niž ještě podle tvé zkušenosti nikoho nepotrestal. Tak spravedlivý Bůh, který ani nemůže ani nesmí trpět, aby jeho dobrota byla beztrestně urážena, přivalí na tebe naprosto právem takový trest. Avšak svůj trestající výrok uzpůsobí tak, že ti neodepře odpuštění, kdybys to opět nahlédl. Protože jsi však tvrdohlavý a tvé srdce se neobrací (Řím 2,5), nemůžeš to chtít, a proto také nemůžeš uniknout trestu.

§34. Avšak slyš nyní své odsouzení „Mým trůnem je nebe“ říká Pán „a země podnoží mých nohou“ (Sk 7,49). Neříká „východ“ nebo „západ“ nebo nějaká krajina nebe, nýbrž „celé nebe je můj trůn“. Nemůžeš tedy v žádné části nebe, neboť On si vyvolil celé nebe. Rovněž ne na zemi, neboť je podnoží pro jeho nohy. Země je totiž pevné místo, kde má církev své sídlo, založené na pevné skále. Co budeš dělat? Z nebe jsi vyhnán a na zemi nemůžeš zůstat vyvol si tedy místo ve vzduchu ne abys tam trůnil nýbrž abys poletoval kolem. Ty ses přece pokusil otrást neotřesitelností

věčnosti. Nyní pociťuješ trest vlastní nestálosti. Zatím co tedy neustále třeš mezi nebem a zemí, sedí Pán na vyvýšeném trůně, a celá země je plná jeho vznešenosti, takže ty nikde kromě ve vzduchu nemůžeš najít místo.

§35. Neboť serafové poletují pomocí jedněch křídel svého patření od Trůnu k podnoží a od podnoží k Trůnu, druhými křídly zahalují hlavu a nohy Pána (Iz 6,2). Tak jak jeden cherub zabraňuje hříšnému člověku vstup do ráje, tak jsou, domnívám se serafové tam k tomu, aby skrze ně byla omezena tvá zvědavost, abys už více spíše nestoudně než moudře, nezkoumal tajemství nebe a na zemi se nepokoušel poznat mysteria Církve, nýbrž aby ses jedině a pouze spokojil se srdci hrdých, kteří nechtějí jako ostatní lidé zůstat na zemi, ale také nechtějí jako andělé vzlétat k nebi. I když hlava v nebi a nohy na zemi jsou tvému pohledu skryty, přece se ti ještě něco poskytuje uprostřed pro tvé oči a tvou závist: vidíš anděly vznášet se ve vzduchu, skrze tebe stoupají nahoru a sestupují dolů, avšak to, co v nebi slyší a na zemi zvěstují, ti zůstává zcela neznámé.

§36. Ó Lucifere (Světloňosi), který jsi zrána se rozzářil ne, ne už světloňosi, nýbrž přinášející noc nebo také smrt! Tvá správná dráha byla zpočátku k poledni. Ty ale směřuješ proti řádu k půlnoci? Čím více spěcháš do výše, tím rychleji se skláníš k zániku. Přesto bych já, příliš zvědavý, chtěl - ty všetečný - vyzkoumat úmysl tvé všetečnosti. „Chci“ říkáš, „postavit svůj

trůn směrem půlnočním“ (Iz 14,13). Já „půlnocí“ (sever) rozumím nikoliv pozemský a „trůnem“ nikoliv hmotný, vždyť ty jsi přece duch, spíše se domnívám, že je to míněno takto: „severem“ jsou míněni lidé, kteří platí za zavržené „trůnem“ je však míněna moc nad nimi. Ty ses snažil o vládu nad těmi, které jsi v Prozřetelnosti Boha současně shledal jako prázdný prostor, neboť čím blíže jsi mu byl, tím ostřeji viděl tvůj pohled předem ty, kteří nezářili žádným paprskem moudrosti a neplanuli žádnou láskou ducha. Ty chceš polít leskem své vychytralosti a zapálit žárem své zloby. Tak jak nejvyšší skrze svou moudrost a dobrotu stál v čele všech Synů poslušnosti, tak ses ty chtěl stát králem nad všemi syny pýchy, abys jim vládl svou zchytralou zlobou a zlou zchytralostí, abys tak byl rovný nejvyššímu. Avšak já se divím, že jsi v prozřetelnosti Boží viděl svou vládu ne však v téže prozřetelnosti svůj pád. Kdybys totiž byl předvídal, jaké to pak bylo bláznovství usilovat s takovou úporností o vládu, že jsi chtěl raději nešťastně vládnout než být nešťastně poddaným? Nebylo by to bývalo lepší mít účast na oněch nivách světla než být vládcem oné temnoty? Avšak věrohodnější je, že jsi jej nepředvídal. Důvod je buďto ten, o němž jsem se shora zmínil, že jsi s ohledem na Boží dobrotu si ve svém srdci řekl: „On nebude trestat“ (Ž 9,13). Tím jsi ty, bezbožný, podráždil Boha k hněvu nebo je jiný důvod: Při pohledu na vládu se současně stal velkým trám pýchy

v tvém oku. Protože ležel před tvým okem, nemohlo vidět tvůj pád.

§37. Tak Josef, ačkoliv předvídal své povýšení, přece nevěděl předem o tom, že bude prodán, i když jeho prodej byl blíž než jeho povýšení (Gen 37, 5-10). Ne snad, že bych věřil, že by tak veliký patriarcha propadl pýše, spíše by měl jeho příklad objasnit, že ti, kteří skrze ducha prorokování předvídají budoucí věci, nevědí sice všechno, že však přesto si nesmíme myslet, že by neviděli vůbec nic. Někdo by snad mohl tvrdit, že by se v tom mohla projevovat ješitnost, že tento ještě tak mladý hoch vyprávěl své sny, jejichž tajemství tehdy ještě neznal. Já si však myslím, že to je třeba připsat spíše na vrub tajemství nebo nápaditosti chlapce, než ješitnosti. A byla-li to vskutku ješitnost, mohla být usmířena jeho utrpeními, o nichž čteme v Písmu. Neboť některým se občas skrze zjevení ukáže něco potěšitelného o nich samých. I když lidský duch to beze vší ješitnosti pochopit nedokáže, přece zjevené nastane, a to tak, že ona ješitnost, která ho vedla k tomu, aby o velikosti zjevení či příslibení byl v nejmenším soudil lehkomyšlně, nezůstane nepotrestána. Vždyť i lékař nepoužívá jen masti, nýbrž i nůž a oheň, aby veškeré bujení, které se vytvořilo v hojící se ráně, vyřezal a vypálil. Neboť ono nemá bránit hojení, které probíhá prostřednictvím masti. Tak lékař duší Bůh dopouští na duši pokušení, posílá zármutek, aby se jí zarmoucená a pokořená radost změnila ve smutek a zjevení

považovala za klam. Tak se zbaví ješitnosti, aniž by se ztratila pravda zjevení. Tak se povýšenost Pavlova tlumí ostnem těla a on sám je pozvedán častými zjeveními. Tak nevíra Zachariášova je potrestána ochrnutím jazyka (Lk 1,20). Avšak pravda andělova, která se v pravý čas měla zjevit, tím změněna nebyla. Tak kráčejí svatí ctí a potupou kupředu: U zvláštních darů, jichž dosahují, cítí, že všem lidem společná ješitnost se zmocňuje i jich, aby nezapomněli, čím jsou, když skrze milost vidí něco, co přesahuje jejich přirozenost.

§38. Avšak co má úvaha o zjeveních společného se zvědavostí. Záminka pro to, že jsem to vsunul jako odbočku, má tento důvod. Chtěl jsem ukázat, že zavržený anděl před svým pádem mohl onu později dosaženou vládu nad zavrženými lidmi takto předvídat, aniž by však předem věděl o svém vlastním zavržení. Pokud jsem rovněž tímto tak mnohé otázky spíše vyvolal než vyřešil, je přece nutno za nejpodstatnější z celého krátkého výkladu považovat toto: Skrze svou zvědavost odpadl od pravdy, protože nejprve zvědavě hleděl na to, o co nedovoleně usiloval a v co nezřízeně doufal. Právem tedy zaujímá mezi stupni pýchy zvědavost první z nich. Byla také poznána jako počátek každého hříchu. A není-li rychle vykázána do určitých mezí, sjede kvapem k lehkomyšlnosti srdce. To je druhý stupeň.

2. stupeň Lehkomyšlnost srdce

XI.část

§39. Mnich bezstarostně pozoruje zvědavě druhé lidi kolem sebe. A zatímco k některým, kteří stojí nad ním, vzhlíží a na některé, kteří jsou pod ním, shlíží dolů, vidí u jedněch něco, co vzbuzuje jeho závist, u jiných pak to, co vzbuzuje jeho posměch. Tak se stane, že jeho duch, následkem pohyblivosti očí lehce a bez starosti krouží kolem sebe, brzo se v pýše pozvedá, brzo v závisti klesá do hloubky. Tu se stravuje uboze závistí pak se zase dětsky raduje nad svou výtečností. V jednom směru se projevuje jako zavrženíhodný v druhém jako pošetilý, v obou však jako pyšný. Láska k vlastní výtečnosti přece působí, že bolestně pociťuje, když ho někdo předčí a raduje se, když sám někoho předčí. Náladovost jeho citového stavu vyjadřují slova: „hned jsou strozí a kousaví, hned čestní a bezobsažní, tu plní posměchu, pak opět plní zármutku, vždycky však nerozumní. Srovnej, chceš-li tyto první dva stupně pýchy s dvěma posledními stupni pokory a podívej se, zda v posledním není zvědavost a v předposledním lehkomyšlnost držena na uzdě. Toto najdeš stejným způsobem v ostatních stupních, když je mezi sebou srovnáváme. Nyní však chceme přejít k třetímu stupni tak, že o něm proneseme svůj názor nikoliv tak, že bychom k němu sestoupili.

3.stupeň: Bláznivá veselost

XII.část

§40. Je znakem pyšných stále usilovat o veselost a vyhýbat se smutku podle výroku bible: srdce bláznů je tam, kde je veselost (Kz.). Tak mnich, který již sestoupil po dvou stupních pýchy tím, že přes zvědavost dospěje k lehkomyšlnosti srdce, hledá své útočiště radou falešné útěchy. Vidí přece, že radost, o kterou se pořád snaží bývá často křížena smutkem, který pociťuje nad dobrý bližního a toto své pokoření nemůže snést. Tak směřuje na stranu, kde se uplatňuje jeho vlastní bezcennost a cizí výtečnost, jeho zvědavost, aby se zaměřila zcela opačně. Tam, kde se mu zdá, že pokračuje dopředu, to vyzvedává s největší pečlivostí. To, v čem vyniká druhý stále zamlčuje, aby zamezením toho, co považuje za smutné, jeho radost nebyla přerušena. A tak se stane, že se začne bláznivá radost zcela zmocňovat toho, který dříve prožíval střídavě radost a smutek. V ní však stavím před oči - představuji 3.stupeň pýchy. Všimni si, pochop, podle jakých znamení jej můžeš na sobě nebo na bližním rozpoznat. Člověka toho druhu uslyšíš vzdychat nebo plakat zřídka nebo vůbec ne. Pozorujeme-li ho, chtělo by se věřit, že zapomněl sám na sebe a nebo je prostý viny. V jeho gestech se odráží šaškovství, na jeho obličejí veselá nálada a v chůzi ješitnost. Je nakloněn k jakémukoliv žertu a připraven rychle vybuchnout v smích. On přece všechno, co na sobě shledal jako opovrženíhodné a proto smutné, vymazal ze své paměti, to dobré však - pokud to na sobě někde

nalezne, shrnul před zraky svého ducha nebo také zhustil a zatímco nemyslí na nic jiného než na to, co je mu milé a nedbá na to, zda je to dovoleno, nemůže už udržet smích a skrýt bláznivou radost. Jestliže měchýř, plný zhuštěného vzduchu se propíchně jehlou, zasyčí, když se na něj přitlačí a při smrštění vycházející vzduch vydává různé zvuky, když nemůže proudit bez zábran nýbrž může vycházet jen úzkým otvorem. Stejným způsobem mnich pokud naplnil své srdce ješitnými myšlenkami a pózami, vybuchne ve smích se stlačeným hrdlem, když z důvodu přísného mlčení nenajde příležitost větrům ješitnosti volnější výstup. Často z hanby zakryje svůj obličej, sevře rty a zkousne zuby. Hihňá se, aniž by chtěl a proti své vůli vybuchuje v hlasitý smích. A ačkoliv si pěstmi ucpává ústa, slyšíme ho prskat nosem.

4.stupeň Chlubivost

XIII.část

§41. Avšak potom, co začala narůstat ješitnost a měchýř se začal nadouvat, je nutné, aby nafoukanost byla vypuštěna další škvírou a větším otvorem, jinak by měchýř praskl. Tak také mnich, když bláznivá veselost je nadměrná a už nepostačuje projevovat se smíchem a gesty, propukne ve slova Helia: „pohled, mé nitro je jako mošt, který z nedostatku větrání trhá nové láhve (Job 32,19). Bude tedy mluvit nebo praskne. Je přece až po okraj plný slov a duch v jeho nitru ho nutí (Job 32,18). Hladoví a žízní po

posluchačích, před nimiž by mohl rozestřít své pošetilosti a vyjevit své city, jímž oznamuje, jaký on je přece veliký muž. Naskytla-li se však příležitost k řeči a přijde-li řeč na vědu, přednese se staré i nové, moudrá úsloví lítají sem a tam, zaznívají povýšená slova. Předchází tázajícího se, odpovídá tomu, kdo se vůbec netázal. On sám klade otázky a sám je řeší. Partnerovi v rozhovoru bere slovo uprostřed jeho řeči. Když však je dáno znamení a rozhovor musí být přerušen, nad dlouhou dobou a krátkou přestávkou. Prosí o povolení, aby se po hodině směl vrátit zpátky ke své řeči, ne aby někoho vychoval, nýbrž aby se chlubil svým věděním. Mohl by sice vyučovat, ale nezáleží mu na tom, aby vyučoval. Nestará se o to, aby poučil nebo aby sám byl od tebe poučen, co nezná. Jde mu pouze o to, abychom se dozvěděli o plnosti jeho znalostí. Je-li řeč o stavu řádu, ihned se přednášejí vize a sny. Na to chválí posty, doporučuje noční bdění, chválí modlitbu nade všechno. O trpělivosti, pokoře nebo jednotlivých ctnostech rozkládá coo nejpodrobněji, avšak způsobem, který naprosto nic neříká, abys přirozeně ty, když ho slyšíš, musel říci: „z plnosti srdce hovoří jeho ústa“ (Lk 6,45) a „dobrý člověk vynáší ze svého pokladu jen dobré“ (Mt 12,35). Obrátí-li se hovor na žertovné věci, projevuje se o to více jako žvanil, oč víc je s těmito věcmi seznámen. Když ho slyšíme, řeklo by se: jeho ústa jsou potokem ješitnosti, proudem žertovnosti tak, že dokonce přísné a vážné povahy dráždí

k lehkomyšlnému smíchu. Abychom nyní všechno stručně shrnuli. Ve žvanivosti poznej vychloubače. Tak máš 4.stupeň popsany a pojmenovaný! Uteč od té věci, zapamatuj si její název. Se stejnou opatrností se nyní přibližuj k 5.stupni, který bych chtěl nazvat egocentrismus.

5.stupeň Egocentrismus

XIV.část

§42. Kdo se povyšuje nad druhé, považuje za potupné, když nekoná něco, čím by se mohl ukázat, že je druhým nadřazený. Nestačí mu tedy co žádají všeobecná klášterní pravidla nebo příkazy představených. Nesnaží se však být lepší, nýbrž zdát se lepším. Jeho přáním není žít lépe, avšak zdát se nadřazeným aby mohl říci „nejsem jako ostatní lidé“ (Luk 18,11). Hodnotí sebe lépe za jeden jediný půst zatím co ostatní se nasytí než kdyby se s ostatními postil 7 dní. Jediná zvláštní modlitbička provedená soukromě zdá se mu vhodnější než celonoční zpívání žalmů. Během jídla často nechává klouzat oči po stolech a když vidí někoho, kdo jí méně, mrzí ho to, že ho někdo předčí a začíná si také ubírat jídla, jehož požívání považoval dřív za nutné pro udržení života. Újmy, kterou by mohla utrpět jeho čest se bojí víc než trápení hladem. Zpozoruje-li někoho, kdo je hubenější a bledší považuje se za malého a nenachází pokoj a poněvadž nemůže vidět svůj obličej tak, jak se jeví pohledu jiných. Pozoruje ruce a paže, které vidět

může, přejíždí si po žebrech, ohmatává ramena a boky aby bledost a barvu obličeje posoudil podle toho jak údy svého těla shledává více nebo méně hubené. Zkrátka ve všem, co se týká jeho osoby, je přísný avšak při společných cvičeních ledabylý. Bdí v posteli a spí v chóru. Zatím co ostatní zpívají žalmy o půlnoční, spí on celou noc. Když po půlnoční bohoslužbě ostatní odpočívají v křížové chodbě, zůstává sám v chóru. Odkašlává si, kašle a obtěžuje vzdechy a sténáním ze svého koutku uši sedících venku. Zatím však, co nápadným a pošetilým způsobem dělá toto a jeho vážnost u prostších lidí tím stoupá, uvádějí ti, kteří ve skutečnosti uznávají pouze činy, které vidí, aniž by rozlišovali z jakého pocházejí úmyslu, nešťastníka v omyl zatím co ho šťastně chválí.

6.stupeň Nadřazenost

XV.část

§43. Věří tomu, co slyší, žije to co koná a nedbá na to, oč se snaží. Zapomíná na cíl svého snažení tím, že má před očima jen dobrou pověst a on, který ve všech ostatních věcech věří sám sobě více než druhým, věří pouze pokud jde o jeho osobu druhým více než sobě tak, že své náboženské smýšlení už neprojevuje slovy nebo prostým vystavováním na odiv, nýbrž je v nejhlubším pocitu svého srdce přesvědčen, že je světější než všichni ostatní. Všechnu chválu, kterou o sobě slyší, nepřipisuje nevědomosti nebo

blahosklonnosti toho, který chválí, nýbrž ve své domýšlivosti vlastním zásluhám. Proto po právu po egocentrismu zaujímá nadřazenost 6.stupeň. Po nadřazenosti následuje opovážlivost, která tvoří 7.stupeň.

7.stupeň Opovážlivost

XVI.část

§44. Jak by ten, který si myslí, že ční nad ostatní neměl mít o sobě vyšší mínění než o ostatních? Sedí jako první ve shromážděních, při poradách odpovídá jako první, předstupuje aniž byl vyzván a vměšuje se bez povolení. Co už je uspořádáno, pořádá nově, co je uděláno, dělá jinak. Všechno, co sám neudělal nebo neuspořádal považuje za nesprávně udělané za nedobře uspořádané. Posuzuje soudce a má už předsudek dříve než je posoudil. Jestliže když přijde vhodná doba, není jmenován priorem, dojde k úsudku, že jeho opat mu buď není přátelsky nakloněn, nebo se nechal oklamat. Žádá-li se po něm nějaká nepatrná poslušnost odmítá ji, plný roztrpčení, neboť se domnívá, že by neměl být zatěžován tak nízkými věcmi, když se přece cítí být vhodným pro větší úkoly. Avšak je nemožné, aby se člověk, který obvykle je rychle ochoten se do všeho spíše nepředloženě než svobodně zamíchat, se čas od času nemýlil. Je však povinností představeného, pomýleného přivést na správnou cestu. Jak však vyzná svou vinu, když ani nevěří, že je vinen ani nestrpí být

za vinného považován? Proto vina, je-li mu připsána, se stane ještě větší, a není odstraněna. Když tedy vidíš, že jeho srdce při uvádění na správnou míru má sklon ke slovům zloby můžeš poznat, že klesl na 8.stupeň zvaný obhajování vlastních hříchů.

8.stupeň Obhajování vlastních hříchů

XVII.část

§45. Omlouvání svých hříchů se vyskytuje na mnoho způsobů. Neboť ten, který se omlouvá říká buďto: „Já jsem neudělal,“ nebo: „Já jsem to sice udělal, ale udělal jsem to dobře,“ nebo když je to uděláno špatně: „ne příliš špatně,“ nebo jestliže příliš špatně: „přece ne ve zlém úmyslu“. I když se mu toto vysvětlení neuzná, zkouší se jako Adam nebo Eva vymluvit na druhé, kteří mu k tomu radili. Kdo však směle obhajuje i chyby, které jsou naprosto zřejmé, kdy tento člověk zjeví pokorně opatovi, tajné zlé myšlenky, které povstávají v jeho srdci?

9.stupeň Pokrytecké vyznání hříchů

XVIII.část

§46. I když omluvy tohoto druhu mohou být považovány tak dalece za špatné jako je ústa prorokova nazývají: „slova zloby“ (Ž 140,4), přece neupřímné povýšenecké vyznání je mnohem nebezpečnější než smělá a zatvrzelá obhajoba. Neboť mnozí nacházejí, když jsou obviňováni ze zcela

zjevných poklesků, jemnější metodu obhajoby tím, že odpovídají podvodným vyznáním, vědouce dobře, že obhajobě by se nevěřilo. „Jen člověk nešlechtný chodí shrbený a ve smutku,“ jak je psáno, „ale jeho nitro je plné falše“ (Sir 19,26). Sklánějí obličej k zemi, vrhají se na zem, vytlačí, je-li možno i několik slz, přerušují svou řeč vzdechy, svá slova sténáním. Nejen, že takový člověk neomlouvá výčitky, připojuje k nim ještě sám vinu. Zatím co slyšíš, že jeho vlastními ústy je k jeho vině přidáváno něco neuvěřitelného, měl bys pochybovat i o tom, co jsi považoval za skryté. Tím, že vyznává něco, o čehož nesprávnosti vůbec nepochybuješ, mělo by se pochybovat i o tom, co už platilo za jisté. Tím tedy, že tvrdí věci, jež se jim proti jejich úmyslu nevěří, obhajují přiznáním svou vinu a zahalují ji tím, že ji předkládají. Vyznání z jejich rtů zní přece chvályhodně a špatnost zůstává dále skryta v jejich srdci. Kdo je slyší, mohl by věřit, že vyznání se děje s větší pokorou než je pravda a obrací na ně přísloví: „spravedlivý začíná svou řeč sebeobhajobou“ (Př 18,17). Neboť před lidmi chtějí raději pravdu než pokoru. Před Bohem však mohou dát do hry obojí. Nebo když vina je tak zřejmá, že žádnou zchytralostí už nemůže být zakryta, používají o nic menšího hlasu a lítostného srdce kajícího. Tím chtějí zmírnit hanbu, nikoliv potupu tak, že chybějící vědomí zřejmého přestupku vyrovnávají slávou otevřeného vyznání.

§47. Krásná věc je přece pokora, jíž se snaží odít dokonce i povýšenost, aby se nezdála opovrženíhodnou. Avšak představený tyto úhyby rychle odhalí, nedá-li se lehkomyšlně ovlivnit touto pyšnou pokorou, čímž by spíše mohl vinu přehlédnout nebo trest odložit. Hrnčířova pec zkouší hrnčířské zboží (Sir 27,6) a podle zármutku (trápení) se pozná skutečně litující. Kdo totiž opravdu lituje, nezalekne se tvrdosti pokání nýbrž s mlčícím souhlasem vezme trpělivě na sebe, co je mu za nenáviděnou vinu uloženo. I když mu je v této poslušnosti všechno tvrdé a protivné proti mysli, dokonce i když se mu děje jakékoliv bezpráví: snáší to a neumdlévá tak, že tím dává najevo, že stojí na 4.stupni pokory. Ten jehož vyznání je jenom předstírané, nemůže už více předstírat pokoru, i když má snést byt' jen jedině a lehké příkoří nebo malý trest a nedokáže už skrýt rozladění. Reptá, skřípe zuby, zuří a dokazuje tím, že nestojí na 4.stupni pokory nýbrž že klesl na 9.stupeň pýchy, která, tak jak byl popsán, může být nazván opravdu pokryteckým vyznáním hříchů. Jaké ohromení si myslíš, zavládne pak v srdci pyšného, když je podvod odhalen, pokoj - mír ztracen, uznání mizí a vina přece není odčiněna? Nakonec je všemi poznán, všemi souzen a všichni se hněvají o to víc, čím zřetelněji poznávají, že se jejich dřívější mínění o něm ukázalo jako falešné. Nyní musí představený dojít k poznání, že ho musí šetřit o to méně, čím víc by zranil všechny, kdyby tohoto jednoho šetřil.

10.stupeň Vzpoura

XIX.část

§48. Když božské milosrdenství na něho neshlédne tak, že se mlčky přizpůsobí úsudku všech, což je pro takové lidi obtížné stane se brzy smělym a nestoudným a vzpourou se zřítí bídně a beznadějně na 10.stupeň. Ten, který dříve ve skryté troufalosti opovrhoval svými spolubratry, opovrhuje teď otevřenou neposlušností i Mistrem.

§49. Musíme však vědět, že všech 12.stupňů, jak jsem je rozdělil, může být shrnuto do pouhých 3 skupin tak, že 6 horních vyjadřuje opovržení spolubratry, 4 další opovržení Mistrem a 2 zbylé opovržení Bohem. Je také třeba si všimnout, že tyto dva poslední stupně pýchy, jež se ve vzestupném směru jeví jako 1.stupně pokory, musí být zdolány při výstupu mimo společenství řádové, stejně jako při sestupu nemůže jich být dosaženo uvnitř společenství. Že je nutno na ně vystoupit před vstupem, můžeme jasně poznat z toho, že o 3.stupni se v pravidlech čte: „3.stupeň spočívá v tom, že se člověk z lásky k Bohu v dokonalé poslušnosti podřídí představenému“. Jestliže tedy podřízení se jež se nepochybně dokoná, jakmile je novic přiřčen ke klášternímu společenství, je stavěno na 3.stupeň plyne z toho, že oba první stupně jsou považovány za zdolané. Konečně jakmile mnich porušuje svornost bratří a slovo mistrovo, co má ještě

dále pohledávat v klášteře než to, že tam jediné působí pohoršení.

11.stupeň Svoboda hřešit

XX.část

§50. Po 10.stupni zvaném vzpoura je tedy mnich z kláštera vyloučen nebo vystoupí a současně ho zajme 11.stupeň. Nyní vstupuje na cesty, které se lidem jeví jako dobré, jejichž konec ho však potopí do pekelné propasti, to jest do opovržení Božího, pokud mu snad Bůh tyto cesty neuzavře. Neboť jestliže „rouhač“ je potopený hluboko ve zlu, je plný opovržení. 11.stupeň můžeme však nazvat svobodou hřešit. Tato svoboda dopřává mnichovi, aby plnil své choutky o to bezstarostněji, čím méně je mu v tom bráněno. Nevidí-li přece žádného mistra, jehož by se musel obávat ani spolubratry, před nimiž by pociťoval ostych. V klášteře by byl před tím chráněn částečně studem, částečně bází. Avšak i když se nebojí žádných bratří a žádného opata, přece z něj ještě zcela nevymizela bázeň před Bohem. Ta je rozumem, který ještě slabě působí stavěna vůli před oči a tak se dopouští všeho nedovoleného zprvu s jistým váháním. Daleko spíše prochází jako někdo, kdo zkouší brod jen krok za krokem a ne v běhu množstvím neřestí.

12.stupeň Návyk hřešit

XXI.část

§51. Avšak když po strašlivém úradku Božím následuje po prvních hanebných skutcích beztrestnost, ochutnaná rozkoš se ráda opakuje a opakovaná rozkoš láká vždy k dalšímu požitku. Znovuoživením žádostivosti se uspává rozum a je spoutáván návykem. Nešťastník je zatažen do nejhlubší bídy a jako zajatec je vydán tyranii neřesti tak, že je pohlcen jícnem tělesných rozkoší, zapomíná na rozum a bázeň před Bohem a „mluví ve svém srdci jako blázen - není Boha“ (Ž 13,1) aniž by rozlišoval. Všechno, co má v oblibě považuje za dovolené. Už srdce, ruce a nohy nemají zábran nedovolené myslet, konat a vyhledávat. Cokoliv mu přijde na mysl, do úst, do rukou, o tom spřádá plány, o tom žvaní, to provádí: zlomyslný, velkohubý, neřestný. Nakonec jako spravedlivý, který všechny tyto stupně zdolal již s radostným srdcem a vlivem dobrého návyku bez námahy spěchá k životu, tak bezbožný po tom, co po těchže stupních sestoupil dolů, bezstarostně spěchá ke smrti: Ze zlého návyku nepoddává se řízení rozumu, brzdící uzdě bázně. Uprostřed kráčejí ti, kteří se lopotí, strachují se, tu jsou trápeni strachem před peklem, tu jsou ochromováni dřívějším návykem a ve stoupání a klesání se dostávají do těžkostí. Jen ten nejvíc nahore a nejvíc dole běží bez překážky a bez námahy. Tento spěchá ke smrti, onen k životu, jeden radostněji, druhý snadněji. Onomu dává křídla láska, tohoto žene žádostivost na šikmou dráhu. U jednoho láska, u druhého otupělost nedává pociťovat námahu. Konečně

u onoho dokonalá láska, u tohoto pak dokonané zlo zahání bázeň. Onomu pravda dává jistotu, tomuto slepotu. Můžeme tedy dvanáctý stupeň nazývat návykem hřešit. Jím se ztrácí bázeň před Bohem a člověk upadne do opovrhování Bohem.

XXII.část

§52. „...o takovém neříkám,“ praví apoštol Jan, „abyste za něj prosili“ (1Jan 5,16). Avšak říkáš snad, apoštole, že si má člověk zoufat? Naopak: kdo ho miluje, nechť vzdychá. Ať si nepřisvojuje modlitbu, avšak ať nepřestává plakat. Co tím chci říci? Existuje snad ještě nějaký závan naděje, kde už modlitba nemá místo? Poslyš jednu, která věřila, doufala a přece se nemodlila. „Pane,“ řekla, „kdybys byl zde, nebyl by můj bratr umřel“ (Jan 11,21). Veliká víra! Dává jí věřit, že Pán mohl, kdyby zde býval byl, již svou pouhou přítomností zabránit smrti. Avšak co teď? Pochybovala snad o tom, že by ten mohl mrtvého opět probudit k životu, o němž přece věřila, že by byl mohl zachránit živého? Pryč s touto myšlenkou! „Ale i tak vím“ praví, „že o cokoliv požádáš Boha, Bůh ti dá“ (Jan 11,22). Když se jí Ježíš potom ptal, kam ho pohřbili, odpověděla: „Pane, pojd’ se podívat“ (Jan 11,34)! Proč? Ó Marto, ty nám dáváš nádherné důkazy své víry! Jak ale můžeš vzdor své tak velké víře nedůvěřovat? „Pane“ říkáš, „pojd’ se podívat“! Jesliže si nezoufáš, proč nejdeš dále a neřekneš: „a probud’ ho“. Jestliže si však zoufáš, proč Mistra bez

příčiny obtěžuješ? Požaduje snad víra někdy něco, co se modlitba neodvažuje žádat? Konečně ho zadržuješ, když se blíží k mrtvole, a říkáš: „Pane už je v rozkladu, vždyť je to čtvrtý den“ (Jan 11,39). Říkáš to ze zoufalství nebo se přetvařuješ? Tak se sám Pán po zmrtvýchvstání stavěl, jako by chtěl jít dál, ačkoliv přece chtěl raději zůstat s učedníky. Ó vy svaté ženy, důvěrné přítelkyně Kristovy, když milujete svého bratra, proč se neobracíte k milosrdenství toho, o jehož moci nemůžete pochybovat, jehož lásce nemůžete nedůvěřovat? Odpovídají: „Modlíme se lépe tak, když současně neprosíme, tak je naše důvěra účinnější, když současně nedůvěřujeme. Dokazujeme svou víru, projevujeme svou lásku. Ten však, který nepotřebuje jediné slovo, ví, po čem toužíme. My víme, že on může všechno. Ale tento tak neslýchaný, tak nový, tak obrovský zázrak přesahuje, i když je to v jeho moci, přece daleko veškeré zásluhy naší nízkosti. Stačí nám, že jsme poskytly jeho moci prostor, jeho lásce příležitost. Raději chceme trpělivě vyčkávat co chce než nestoudně vyžadovat co třeba nechce. Co konečně schází na našich zásluhách nahradí snad naše uctivá bázeň. I u Petra vidím po jeho těžkém pádu sice slzu, neslyším však modlitbu, a přece nepochybuji, že je jeho vina odpuštěna.

§53. Uč se také od Matky Páně velké víře v zázraky, avšak ve velké víře zachovat uctivou bázeň. Uč se zdobit víru uctivou bázni, uč se potlačovat opovážlivost. „Už nemají víno“ (Jan 2,3) říká. Jak

krátce jak uctivě vyjádřila oč si láskyplně dělala starost a aby ses naučil při podnětech tohoto druhu raději vzdychat v důvěře v Boha než arogantně, troufale požadovat, ona mírnila žár lásky stínem své plachosti a potlačovala uctivě pevnou důvěru, kterou vkládala do své prosby. Nešla na tu věc tvrdě, nemluvila veřejně, že by snad byla přede všemi směla říct: „Prosím tě, milý synu, víno došlo, hosté jsou zarmouceni, ženich v rozpacích; ukaž co umíš“! Mohlo její starostlivé srdce, její žhavá láska, říci to a ještě mnohem více, přesto se dobrotivá matka obrátila v ústraní na všemocného syna ne, aby zkoušela jeho moc, nýbrž aby poznala jeho vůli. „Nemají už víno,“ řekla. Co mohlo být skromnější, co plnější důvěry? Dobrotě nechyběla víra, hlasu nechyběla důstojnost a prosbě nechybělo vyplnění. Jestliže tedy ta, ačkoliv je matkou, zapomene na to, že je matkou a neodvažuje se vyprošovat zázrak s vínem, jak drzé čelo bych musel mít já, abych prosil o život člověka 4 dny mrtvého, já, který jsem jen bezcenný otrok, pro něhož už je něco velmi velikého to, že je služebníkem Syna a Matky?

§54. Čteme v evangeliu také o dvou slepcích. Jeden z nich žádal nové světlo pro své oči a druhý je opět žádal. Jeden žádal světlo které ztratil a druhý to, které nikdy neměl; to znamená jeden oslepl, druhý se jako slepý narodil. Přece ten, který oslepl, si svým úpěnlivým a úžasným křikem vysloužil zázračné milosrdenství, tomu, který se slepý narodil se stejným

způsobem udál tento dobrý skutek, který mu daroval světlo, avšak tento dobrý skutek byl o to milosrdnější, čím byl podivuhodnější, neboť mu nepředcházely žádné prosby. Jednomu bylo řečeno „Tvá víra tě uzdravila“ (Lk 18,42), druhému však ne. Také čtu o probuzení mrtvých: dva byli právě zemřelí, třetí byl už 4 dny pochovaný. Pouze jedno děvče však bylo, když ještě leželo v domě, na prosbu svého otce probuzeno, dva však skrze neočekávanou velikost lásky.

§55. Kdyby k tomu snad došlo - Bože chraň! - že by některý z našich bratří zemřel nikoliv tělesně, nýbrž na duši, pak budu, pokud ještě dlí v našem středu podobným způsobem klepat u Spasitele svými modlitbami, i když jsem pouhý hříšník a modlitbami spolubratří. Jestliže potom znovu ožije, získali jsme bratra. Nezasloužíme-li však vyslyšení, jestliže on už nemůže snést živé a nemůže být živými snášen, nýbrž musí být nakonec vynesěn ven, budu sice stále ve víře vzdychat, avšak ne tak důvěryplně prosit. Už si netroufám otevřeně říci: „Pojď, přijď, Pane probud' našeho mrtvého“. S truchlivým srdcem však budu bez přestání s vnitřním třesením volat: „Snad, snad, snad, vyslyší Pán úpěnlivé prosby ubohých, snad Jeho ucho uslyší tužby jejich srdcí“. I toto budu volat: „Vykonáš zázraky na mrtvých, povstanou snad stíny a vzdají ti chválu“? A o tom, který je 4 dny mrtvý: „což se o tvém milosrdenství vypráví v hrobě, o tvé věrnosti v říši zkázy“ (Ž 87,12). Spasitel přece může, jestliže chce nám v tomto životě neočekávaně a nepředvídaně

přijít na pomoc, pohnut slzami těch, kteří nesou mrtvého ke hrobu, nikoliv jejich modlitbami vrátit život mrtvého zpět živým nebo také již pohřbeného zavolat zpět od mrtvých. Mrtvým bych však chtěl nazvat toho, kdo hájí své hříchy a klesl už na 8.stupeň neboť „pro mrtvého, který je rovný nicce ničemu, už neexistuje žádné doznání“ (Sir). Avšak po 10.stupni, který počítáno, od 8. je třetí, bude nakonec vyneseno do volnosti hřešení, když bude vyloučen z klášterního společenství. Avšak jestliže překročil 4.stupeň, můžeme ho právem nazývat už 4 dny mrtvým tím, že on klesaje na 5. stupeň byl pohřben skrze návyk.

§56. Avšak buď od nás vzdáleno abychom ustali v modlitbě i za takové; neodvažujeme-li se toho veřejně, tak přece ve svých srdcích. I Pavel truchlil nad těmi, o nichž věděl, že zemřeli bez lítosti (2Kor 12,21). Neboť i když se sami vyloučí ze společných modliteb, nemohou se přece zcela vyloučit z naší lásky. Kéž by však viděli, v jakém nebezpečí se nacházejí, že Církev si netroufá veřejně se za ně modlit zatímco se přece plna důvěry modlí i za židy, heretiky a pohany. Jestliže se totiž na Velký pátek modlí za ty, jež páchají zlo všeho druhu, není přece ani slovem zmínka o exkomunikovaných.

§57. Závěrečná poznámka pro toho, jemuž je dopis věnován. Snad teď, bratře Gottfriede řekneš, že jsem vytvořil něco jiného než tys žádal a než jsem já sám slíbil: místo stupňů pokory jsem, jak se zdá, popsal stupně pýchy. K tomu říkám: mohl jsem vyučovat jen

tomu, čemu jsem se naučil. Nepovažoval jsem za přiměřené popisovat kroky vzestupu, protože lépe porozumím sestupu než vzestupu. Necht' ti sv. Benedikt předloží stupně pokory, jak si je předem sám ve svém srdci uspořádal; já ti nemohu předložit nic jiného než sled svého sestupu. Snad se v tom však při pozorném rozjímání najde i cesta k vzestupu. Předpokládejme, že bys byl na cestě do Říma a člověka, který odtud přichází a s nímž se setkáváš, se ptal na cestu; co lepšího by ti mohl ukázat než onu cestu, po níž přišel? Tím, že ti vyjmenuje hrady, vesnice a města, řeky a hory, jimiž prošel a tak ti znázorní svou cestu, znázorní ti i tvou cestu tak, že na cestě tam poznáš tatáž místa, kterými on na cestě sem prošel. Podobným způsobem najdeš snad i ty v tomto našem sestupu stupně vzestupu. Lepší však bude vystupovat po nich ve svém srdci než čísti v naší knize.